

Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 20.11.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:00 Riigikohtu liikme Heiki Loodi ametivanne

10:02 Istungi rakendamine

2. 10:05 Relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) kolmas lugemine

3. 10:08 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Elu võimalikkusest maal" arutelu

4. 13:03 Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (720 SE) teine lugemine

5. 13:07 Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (712 SE) teine lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Palun tähelepanu!

1. 10:00 Riigikohtu liikme Heiki Loodi ametivanne

10:00 Esimees Eiki Nestor

Meie tänane istung algab Riigikohtu liikme Heiki Loodi ametivande andmisega. Palun, Heiki Loot!

10:01 Riigikohtu liige Heiki Loot

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Töotan jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. Töotan mõista õigust oma südametunnistuse järgi kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja seadustega. (Aplaus.)

10:02 Istungi rakendamine

10:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Täiskogu VIII istungjärgu 9. töonädala teisipäevane istung jätkub eelnõude ja arupärimiste üleandmisega. Palun, Andres Herkel!

10:02 Andres Herkel

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Kuna meil seisab täna ees väga oluline päevakorrapunkt, mis puudutab maaelu, siis Vabaerakonna fraktsioon tahab siin ühe algatusega juba õige tooni ette anda. Teatavasti on meil väga suureks kärisenud sotsiaal-majanduslik erinevus Tallinna või Tallinna regiooni ja ülejäänud Eesti vahel. Seoses sellega on meil üle anda üks Riigikogu otsuse eelnõu, nimelt "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele eurotoetuste tõhusamaks ja regionaalselt tasakaalustatud kasutamiseks". Sellest on päris palju ka avalikkuses räägitud. Riigikogu ei ole siin vedavat rolli võtnud, aga meie arvates on Vabariigi Valitsuse võimuses taotleda Brüsselilt erandit Euroopa Liidult struktuurifondide raha kasutamiseks. Selleks tuleb tunnistada, et Eestis on kaks erinevat arenguastmel regiooni – Tallinn ja

selle ümbrus ning ülejäänud Eesti –, taotleda sellele toetudes ka Eurostati territoriaalüksuste liigituse alusel erisust ning muuta Eesti lähtekohti Euroopa Liidu 2021.–2027. aasta eelarveperioodi läbirääkimisteks. Sellega me kindlasti parandaksime oluliselt olukorda nii töökohtade olemasolu kui muu arengu osas maapiirkondades. Aitäh!

10:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe otsuse eelnõu. Riigikogu juhatus käitub sellega vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Head kolleegid, kohaoleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Istungist võtab osa 80 saadikut.

2. 10:05 Relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) kolmas lugemine

10:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane esimene päevakorrapunkt on riigikaitsekomisjoni algatatud relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) kolmas lugemine. Kas fraktsioonid soovivad alustada läbirääkimisi? Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 654 lõpphääletus. Kas saal on valmis hääletama? Tänan!

Panen hääletusele riigikaitsekomisjoni algatatud relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Palun võtke seisukoht ja hääletage!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 73 saadikut, vastu 2, erapooletuks jäi 4. Riigikaitsekomisjoni algatatud relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (654 SE) on seadusena vastu võetud.

3. 10:08 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Elu võimalikkusest maal" arutelu

10:08 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane teine päevakorrapunkt on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Elu võimalikkusest maal" arutelu. Nendele, kes jälgivad istungit elektrooniliselt, ütlen, et sõna "maal" on kirjutatud väikese tähega. Lühidalt sellest, kuidas me seda punkti arutame. Ettekandja on maaelukomisjoni esimees Aivar Kokk. Seejärel tuleb kõnepulti uuringu "Peamised väljakutsed ja poliitikasoovitused kohaliku omavalitsuse ja regionaaltasandi arengus" läbiviijate esindaja, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi valitsemiskorralduse lektor Sulev Lääne. Kolmas ettekandja on ettevõtja ja maaelu edendaja, Nopri talu peremees Tiit Niilo. Nii palju veel, et iga Riigikogu liige võib esitada ettekandjatele kokku kuni kaks küsimust. Pärast ettekandeid ja küsimustele vastamist avame läbirääkimised. Ja nagu sageli soovitakse, kõigepealt esinevad sõnavõtuga fraktsioonide esindajad. Arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Maaelukomisjon teeb ettepaneku pikendada istungi aega kuni päevakorrapunkti ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Selle otsuse juurde tuleme tagasi pisut hiljem, sest ajalugu on näidanud, et võib tulla ka teistsuguseid avaldusi. Niisiis, alustame! Ettekandeks palun kõnetooli maaelukomisjoni esimehe Aivar Koka.

10:10 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Eesti rahva heaolu sõltub igaühest meist, kes me siin väikesel maalapil elame ja töötame. Väga levinud on arvamus, et elu maapiirkondades pole võimalik, kuna seal pole piisavalt töökohti, ja sellepärast jookseb maa inimestest tühjaks. Tegelikult on palju just vastupidist tendentsi ...

10:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Andestust, härra ettekandja! Meil on mingid viperused pildiülekandes. Võtan juhataja vaheaja kolm minutit.

V a h e a e g

10:17 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud kolleegid! Nagu märkasite, võttis tehnilise viperuse parandamine natukene kauem aega. Kuid nüüd on kõik levid taastatud ja me saame jätkata olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Elu võimalikkusest maal elektroonikaajastul" arutelu. Tuletan meelde, et kõigi sõnavõttude pikkus on 20 minutit ja pärast järgneb küsimuste ja vastuste voor samuti 20 minutit. Harva juhtub, et esimene ettekandja saab kaks korda alustada, kuid selle tõttu võib-olla jääb ta ka rohkem meelde. Palun, Aivar Kokk!

10:17 Aivar Kokk

Aitäh! Eesti rahva heaolu sõltub igaühest meist, kes me siin väiksel maalapil elame ja töötame. Väga levinud on arvamus, et elu maapiirkondades pole võimalik, kuna seal pole piisavalt töökohti, ja sellepärast jookseb maa inimestest tühjaks. Tegelikult on palju just vastupidist tendentsi: maale kolib aina rohkem selliseid inimesi, kes võtavad linnast kaasa oma töökohad ja kolivad maale, sest maaelu pakub paremat keskkonda. See keskkond on hea nii täiskasvanutele töö- ja eraelu sidumiseks kui ka lastele kasvamiseks.

Kas elu maal on võimalik ka siis, kui keegi teine tööd ei paku? Tegelikult töökoha võime ju endale ka ise luua. Me ei pea ootama, et keegi teine tuleb ja pakub mulle tööd ja leiba. Mitte riik ei ole see, kes maaelu elavana saab hoida, vaid meie ise, kes me teame, et tänapäeva arenenud infotehnoloogiaga maailmas ei ole enam vahet, kas elad maal või linnas. Töökoha saad endale luua ja end ära elatada just seal, kus ise tahad. Samas, viimase aja suundumused ja haldusreformi läbiviimisega seotud muudatused on andnud signaali, et maaelu arendamine vajab süsteemset riiklikku toetust ja tähelepanu. See on seotud tööhõive, haridussüsteemi ja logistikaga, samuti avalike teenuste kättesaadavuse ja sotsiaalsete vajaduste parema rahuldamisega. Peame looma maapiirkondades elavatele inimestele ühtlase töö- ja elukeskkonna. On vaja tegutseda aktiivsemalt maapiirkondades, on vaja tegutseda aktiivsemalt maamajanduse ja maapiirkondade elukeskkonna mitmekesistamisel, et põllumajanduse kõrval pakkuda ka alternatiivseid töövõimalusi, mis tuginevad kohalikule ressursile ja potentsiaalile.

On väga levinud müüt, et elu ääremaadel pole võimalik, aga ma usun, et kõik te, head Riigikogu liikmed, olete ju Eestis ringi sõitnud. Ja kui vaadata, mis toimub praegu maal, siis ma arvan, et nii aktiivset tegevust ja elu ei ole võib-olla pikki aastaid olnud. Ja kui me räägime Eesti piirkondadest ja elulaadidest, siis minu arvates just meie erinevate piirkondade elulaadid hoiavad elu maal. Väga aktiivselt tegutsetakse Leader-programmi ja liikumise Kodukant raames. Mul on hea meel tõdeda, et erinevad rahvad ja kultuurid on omavahel põimunud ja suudavad koos korraldada erinevaid üritusi, näha Eestimaad ühtsena, armsana ja arendada seda.

Tihti me räägime, et see või teine ei ole võimalik. Me ei pea ootama, et keegi teine midagi teeb. Räägime tihti oma suurtest üritustest, olgu nendeks Jõgevamaal toimuvad naiste tantsupeod või Rakveres toimuvad meeste tantsupeod, kus inimesi on staadionimurul sama palju kui üleriigilistel tantsupidudel ja tribüünid on rahvast täis. On vaja lihtsalt neid sädeinimesi, kes tahavad vedada. Alati on neid, kes kaasa tulevad. Koostegemise rõõm ongi see, mis annab energiat järgmisteks päevadeks.

Oluline on maalgi see, et koos meievanustega ja vanematega tulevad kaasa ka järgmised põlvkonnad. Ja kui erinevad põlvkonnad koos midagi teevad, siis just see on see, mis viib elu maal edasi. Ei ole vaja nutta ja viriseda. Koostegemise rõõm on just see, mis viib meie elu edasi. Isetegemise rõõm on kõige suurem rõõm. Vahel arutatakse, kuidas ikkagi on võimalik maal elada. Tihti on vaja leida lihtsalt see õige teeots – leida see, mis tundub sinu jaoks kõige olulisem, mida sa tahad teha. Ja see võimalus on meil tõesti igal pool olemas, sõltumata sellest, kas sa elad suurlinnas, väikelinnas, alevikus või kuskil külas. Kui vaadata neid tublisid inimesi, kes praegu kultuuri veavad, siis on mul hea meel tõdeda, et lähenemas on järgmised suured kultuuriüritused. Meeskoorid teevad ettelaulmisi. Jõgevamaalt osaleb üks meeskoor, kus lauljate keskmine vanus on 68. Aga nad on aastakümneid koos käinud, koos teinud, ja koostegemise rõõm on just see, mis viib elu maal edasi. Kust tulevad meie noored ja tugevad tipud, meie olümpiavõitjad? Enamikus on nad maalt pärit. Veel võib näiteks tuua ühe heas mõttes jonnaka mehe Väino Treimani, kes ühes väikses koolis, kus praegu on lapsi kõvasti alla saja, on aastaid süsteemselt ja järjepidevalt tegutsenud, püüdes taastada kiiruisutamise traditsiooni Eestis. Ja kui viimaseid olümpiamänge vaadata, siis Eesti parimad tulemused tulid just kiiruisutamises. Meil kõigil on ju meeles Saskia Alusalu ja Marten Liivi tulemused. On oluline, et me näeme, kui vajalik on meie tagala.

Just maaelu on see, mis aitab hoida Eestimaad. Ja kui vaadata ringi, siis näeme, kui palju üritusi on Eestimaal läbi suve, sügise, talve ja kevade, kui tihedad autovood neile sõidavad. Uskuge mind, iga niisuguse ürituse tulemus on tihti see, et keegi avastab mingi ilusa koha. Kõigepealt see leitakse, siis aga käiakse seda kolm-neli korda vaatamas, sest on tekkinud mõte, et just sinna võiks rajada kodu, kus oma lapsi kasvatada.

Väga oluline, et maal elada saaks, on haridus. Eks me kõik lastevanematena soovime, et meie lapsed saaksid parima hariduse. Siinkohal ma tahan kindlasti kiita seda, et riik on mõni aasta tagasi teinud kindla otsuse luua riigigümnaasiumid. Kui varem tihti lapsed sõitsid maalt linna just gümnaasiumiharidust saama, siis nüüd on kõikides maakondades võrdsed võimalused saada head gümnaasiumiharidust. Oluline on see, et alushariduse ja alghariduse saaks laps võimalikult kodu lähedal, kuid sõita gümnaasiumihariduse saamiseks 20 kilomeetrit või 30 kilomeetrit ei ole sugugi hull. Kõigil peavad olema võrdsed võimalused. Iga aastaga paranevad ka ametikoolide võimalused ja õppekeskkond. Headest õpetajatest ma ei räägigi. See on kindlasti üks kõva trump, mis annab võimaluse meil maal elada.

Ma arvan, et väga olulised on kiired ühendused ja head teed. Eelmise koosseisu ajal me kindlustasime selle, et kütuseaktsiisist 10% läheks kohalikele teedele. Ma vaatan teile kõigile otsa – kes on siin esimest koosseisu, kes juba kolmandat-neljandat-viendat koosseisu. Kas te mäletate, et iga kord on meil olnud üks lubadus: me ehitame neljarealise tee Tallinnast Tartusse, Tallinnast Narva, Tallinnast Pärnu? Aga kahjuks ei ole need ikka veel valmis. Ma arvan, et on aeg julgelt öelda, et võtame iga aasta natukene laenu. Kümne aasta jooksul peaks iga aasta võtma laenu vähemalt 200 miljonit ja siis oleks meie teed – nii maanteed kui raudteevõrk – sellised, nagu need on mujal Euroopas. Me ei peaks kuulama Maanteeameti juttu, et me peame liiklust rahustama. Ei, me ei pea liiklust rahustama, me peame tagama sujuva ja turvalise liikluse.

Ma mäletan aastat 2004, kui ma Jõgeva maavanemaks sain. Ma hakkasin siis lööma kella, et Eestisse peaks tulema rööbasbussid ehk tänapäevased rongid. Ei läinud väga palju aega, ainult kümme aastat, kui juulis 2013 hakkasid elektrirongid sõitma, aastal 2014 diislrongid. Aga keegi ei uskunud veel 2013. aasta detsembris, kui me sõlmsime kihlveo, et jaanuari alguses rongid on rahvast täis ja me vajame ronge juurde. Ja juhtuski nii! Samas me ei ole jõudnud selleni, et osta uusi ronge. Tuleb täiustada raudtee infrastruktuuri, et rongidega oleks palju kiiremini võimalik sõita ja et süsteem toimiks nii, nagu oli mõeldud, et väiksed rongid toovad kiirrongile reisijaid ette. Igas kohas ei saa kiirrong peatuda, aga teatud kohtades siiski. Olukord on olnud selline, et kui majandus- või maaelukomisjon arutab, kas üks kiirrong peaks peatuma ka Tabiveres, ja tehakse üksmeelselt otsus, et peaks, siis läheb aasta mööda, aga mitte midagi ei ole juhtunud. Ametkonnad on meie riigis palju kõvemad kui meie. Ei suudeta, ei taheta otsustada, et teeks pilootprojekti ja prooviks, kas tõesti on nii, et kui see rong peatuks, siis sinna peale läheks Tabiverest kümme-viisteist inimest iga kord. Vahel tundub tõesti, et Riigikogus võib arutada mida tahes, ametnikud teevad oma tööd ikka nii, nagu nemad soovivad.

Meil on selle aasta suvest enamikus maakondades tasuta ühistransport. Meil on kindlasti maailmatasemel kaugliinivõrk ja kaugliine sõitvad bussid. Kevadel me arutasime oma komisjonis kogu ühistransporti, sh bussitransporti. Laua taga olid kõik osapooled kuni Maanteeametini välja. Ja me leppisime kokku, et me loome nõudepeatuse võimaluse. Lehed andsid sellest teada ja veel jaanipäeval ka Maanteeamet kirjutas sellest kui positiivsest lahendusest. Aga kui praegu teavitada, et näiteks Adaverest on iga päev kindlal kellaajal kaugliinibussi peale minejaid, siis millegipärast Maanteeamet ei suuda vedajatega kokku leppida. Kuigi meie laua taga olid kõik vedajad üksmeelsed, et nad on valmis kuni kolm peatust Tallinna–Tartu liinil tegema. See näitab seda, et kuskil tehakse otsused, kuskil antakse lubadused, aga tegelikkuses neid lubadusi ei täideta.

Räägime ka Eesti Postist ehk siis Omnivast. Küll pannakse postkontoreid kinni, küll ei suudeta seal inimestele töökohti luua. See on järjekordne halb näide. Halb näide selles mõttes, et ettevõtja ei suuda mõelda natuke kaugemale, milliseid teenuseid võiks ta veel pakkuda. Ja siin kõrval, ma ütleks, on viimase aasta parim näide Coop. Ma ei taha küll hakata siin ühtegi ettevõtet promoma, aga jah, pangad panevad oma kontoreid kinni, isegi Riigikogust viidi sularahaautomaat ära, postkontorid panevad oma kontoreid kinni. Samas suudab üks eraettevõtte lahendada paljusid probleeme. Coop on suutnud kõikide poodide kassades luua pangateenuse pakkumise süsteemi ja need poed pakuvad ka postiteenust.

Jah, meie poliitikal on siin viperusi ette tulnud. Ma vaatan praegu Urmasele otsa. Tema koduvallas on olukord kriitiline, sest nii mõnedki poed tahetakse kinni panna. Piirikaubandus on oma töö teinud ja ka

lisateenused, mis poodides pakutakse, ei taga enam, et poe pidamine majanduslikult tasuv oleks. See on kindlasti koht, kus me peaks ise peeglisle vaatama. Ja ka need riigiettevõtted, mida me oleme loonud, peaksid laiemalt pilguga vaatama, milliseid teenuseid veel oleks võimalik pakkuda, et mitte öelda, et mul ei tasu see ära.

Kindlasti elu maal ilma põllumajanduseta me ette ei kujuta. Eesti põllumajandus ja põllumehed on Euroopa tipp, olgu jutt tehnikast, mis põllul künnab, külvab ja lõikab, või siis IT-lahendustest, mida nii traktori peal kui koduses arvutis kasutatakse. Igal ajahetkel võib omanik näha, kus tema traktor töötab. Traktorile pannakse peale programm, mis arvutab, kui palju väetist, seemet või taimekaitsevahendeid maa vajab. Ma võtan mütsi maha kõigi põllumeeste ees, kes on Eestimaad hoidnud kaunina. Meie piimakari on oma keskmiselt piimaannilt Euroopas teine. Meie põllumehed on suutnud 25 aastaga luua sellised piimakarjad, et me võime uhked olla. Meie metsad on kaunid ja Eestimaal on viimase sajandiga metsamaad tekkinud pea poole rohkem kui varem – meil on metsa üle 52% pindalast. Meil on puhas loodus ja seda me võiksite märksa rohkem promoda. Meil on mahepõllumajandus, meil on mahemetsad. Ja kui pool Eestimaast on metsad, siis meil on ju enamik maast mahemaa! Ma ei tea kedagi, kes teaks kedagi, kes metsa väetamas käib. Taimekasvatustes kasutatakse väetist küll, aga mitte metsaarenduses.

Kindlasti on oluline majandusharu Eestimaal kalandus, eriti rannakalandus. Selles sektoris on mitmeid muresid ja rõõme. Üks mure on see, et sa elad küll järve kaldal, aga sul ei ole võimalik sinna järve peale minna. Talvel tulevad Peipsi peale suured autovood Lätist ja Leedust. Kui tulete Peipsi äärde, siis näete, et seal on kalapüüdjaid nii palju, kui silm ulatub nägema. Samas on kohalike inimeste võimalused väga kesised. Vahest just kellegi jonnakuse või poliitilise mittetahtmise tõttu on Peipsi ääres tekkinud kummaline olukord. Tundub niimoodi, et kala püütakse enne välja, kui teda püüdma tohib hakata. Vahel on nii, et kui ametlik kalapüük algab, siis kahe päeva pärast on äkki kvoodid täis, mis teoreetiliselt ei ole kuidagi võimalik. Praktiliselt aga on võimalik see, et kala võib püüda siit ja sealt, ent kirja võib selle panna kolmandasse kohta. Soome läks kolm aastat tagasi üle sellisele süsteemile, et kui sul on kalapüügikvoot, siis sa püüad sel ajal, kui sulle on kõige kasumlikum: kui kala on kõige suurem ja turul hind kõige parem. Mitte nii, et vaatame, kes kiiremini püüab, enne kui kvoot täis saab. Ja kõik teised jätku oma kalad kus see ja teine. Nii püütaksegi just seda kala, mis sel hetkel saada on, just nii suurt või just nii väikest. Nii kaob väga suur raha ära.

Ettevõtlus on maal elamise seisukohalt üldse kõige olulisem. Hea elukeskkonna ja kõrge elustandardi aluseks on tugev ning stabiilne majandus. Tugev majandus seisab tugevatel ettevõtetel, mis loovad suurt lisandväärtust ja maksavad makse. Ettevõtetele soodsa tegevuskeskkonna kujundamine on üks riigi kõige olulisemaid rolle, millega tuleb tegeleda pidevalt – see on roll, mille edukast täitmisest saab kasu kogu Eesti majandus.

10:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja! Ettekandeks ettenähtud 20 minutit on möödas. Kuid me oleme seda varemgi tõdenud, et osavate küsimustega on kindlasti võimalik suunata sündmusi nii, et need ülejäänud mõtted saab ka edasi anda. Andres Herkel, palun esimene küsimus!

10:38 Andres Herkel

Aitäh! Austatud komisjoni esimees! Ma usun, et te jälgisite istungi alguses seda, kui ma andsin Vabaerakonna nimel üle otsuse eelnõu, mille sisu on erandi taotlemine Euroopa Liidult selleks, et meil oleks võimalik struktuurifondidest taotleda enam raha just vähem arenenud piirkondadele, milleks Eestis on enamik meie territooriumist. Rikkus ja areng on koondunud pealinna ümber. Kas maaelukomisjon on ka võtnud vaevaks seda küsimust arutada või on kavas seda arutada? Ja kas teil on meile anda informatsiooni, miks Vabariigi Valitsus ei ole aastate jooksul niisuguse erandi taotlemisega üldse mitte tegelenud?

10:39 Aivar Kokk

Aitäh hea küsimuse eest! Pean tunnistama, et see on osa jutust, mis jäi mul rääkimata. Lobisesin slaidide juures natuke liiga palju. Ma arvan, et see on oluline teema ja tegelikult on seda arutatud. Seda on arutatud ka eelmiste valitsuste ajal ja ma olen sinuga täiesti sama meelt, et erisus peaks olema. Kuidas see erisus luua, milliseid maksutulude baasi variante kasutades, see on omaette küsimus. Meie eesmärk peaks olema muuta oma valitsused kohaliku ja regionaalse arengu reaalseteks suunajateks.

Seda võiks omavalitsustelt oodata. Ma olen pakkunud seda ideed, et enamik omavalitsusi saab tasandusfondist toetust ja neil ei teki mingisugust vajadust tegeleda ettevõtlusega, sest kui kasum, tulu suureneb, siis tasandusfond väheneb. Võiks luua sellise olukorra, kus tasandusfond jäetakse mingiks perioodiks stabiilseks ja kõik tulu, mis omavalitsus juurde saab, jääb tema kasutada. Siis on rohkem huvi ettevõtlusega tegeleda. Ja teine pool selle erisuse juures on, et kindlasti ma ei oleks nõus, et sotsiaalmaksu ettevõtjal vähendatakse. Eestis on pensionid ja haigekassa need, kus kogu aeg on rahavoog miinuses, mitte plussis, aga kindlasti saab erisust võimaldada läbi tulumaksude või siis läbi elektriaktsiisi, kütuseaktsiisi, ükskõik mis moel, et oleks teatud piirkondades soodsamad võimalused, et ettevõtja sooviks sinna oma ettevõtet luua. Ja sel juhul ka inimesed kolivad sinna, sest töökoht on väga oluline igaühe jaoks.

10:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Marika Tuus-Laul, palun!

10:41 Marika Tuus-Laul

Suur tänu, juhataja! Hea kolleeg Aivar! Kuigi põllumajanduses töötab umbes 5% maainimestest, on maaelu ikkagi väga tihedalt seotud põllumajandusega ja põllupidamisega üldse. Ja sellepärast minu küsimus puudutab pestitsiide. Neid kasutatakse peale põllumajanduse ka teeservades, parkides, spordiväljakutel, ka metsades – väga mitmel pool. Paar aastat tagasi tehtud uuring näitab, et taimekaitsevahendite müük aina kasvab. Samas me teame, et isegi 50 aastat tagasi kasutatud DDT jääke on mullas praegugi väga palju, 40% võetud toiduproovidest näitab, et kasutatud on vähemalt üht taimekaitsevahendit. Mida komisjon on teinud selleks, et pestitsiidide kasutamist vähendada, pidurdada? Ja veel üks suur küsimus: miks Eestis puudub mullaseadus, mis on väga paljudes riikides olemas?

10:42 Aivar Kokk

Aitäh väga heade küsimuste eest! Kui ma nüüd mõne küsimuse ära unustan, siis anna andeks. Aga ma alustan taimekaitsevahenditest, mis on sul vist kõige rohkem südame peal. Ma rahustan sind: kui vaadata meie naabreid Soomet ja Rootsit, siis näeme, et meie kasutame taimekaitsevahendeid tunduvalt vähem. Ja sellel on väga lihtne põhjus: me ei ole nii rikkad, et me suudaksime nii palju taimekaitsevahendeid kasutada. Jah, üldiselt taimekaitsevahendite kasutamine suureneb. Kui taimi tabab mingi haigus, siis on kaks võimalust: kas me päästame taimed ja meil on võimalik pärast midagi süüa või me ei päästa neid. Samas, Eesti läheb kindlasti aina rohkem üle mahepõllumajandusele. Kui me vaatame numbraid, siis näeme, et iga aastaga kasvab see osakaal kõvasti. Viimasel aastalgi toetusi makstes selgus, et hektareid on mahepõllumajanduses juba palju rohkem, ja me leidsime lisaraha, et toetada mahepõllumajandust. Ma usun, et Eesti põllumajanduse tulevik on kindlasti mahepõllumajandus, sest väga paljudes rikkamates riikides ja ka Hiinas, kus on väga suur turg, on mahetoidu hind hoopis teine. Eestis suudetakse toota mahetoodangut piisavalt palju, nii et seda saab ka välisturgudel müüa. On võimalik sõlmida häid lepinguid. Ma usun, et mahetootmise kasv jätkub ja seoses sellega kindlasti taimekaitsevahendite kasutamine väheneb.

10:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Siret Kotka-Repinski!

10:44 Siret Kotka-Repinski

Aitäh, hea koosoleku juhataja! Hea ettekandja! Te oma ettekandes nimetasite, et pered kolivad nüüd juba maale tagasi. Kui me aga vaatame laiemat pilti, siis on väga selgelt näha, et tegelikult pole peamine tendents mitte see, et noored pered kolivad maale, vaid nad kolivad kas Tartu ümbrusesse või siis Tallinnasse. Kuidas me teie arvates suudaksime saavutada, et ikkagi noored pered tuleksid rohkem maale elama ja tahaksid seal lapsi sünnitada?

10:45 Aivar Kokk

Aitäh! Ma kutsun sind Peipsi äärde Kasepääle. Kui ma aastal 2004 maavanemana sinna esimest korda – häbi tunnistada! – sattusin, siis olid seal vanad väsinud majad. Kui täna sõita mööda seda 7 kilomeetri

pikkust kuulsat tänavat, siis näeme, et enamik maju on renoveeritud või renoveerimisel. Sinna on elama asunud 30–40-aastaste noorte inimeste pered. Mina arvan, et üks põhjus on see, et mingil hetkel me otsustasime maakonnas, et see kant on vaja ülejäänud piirkonnale järele aidata. Alustasime kultuuriüritustest. Näiteks siin pildil olev Kalevipoja uisumaraton tõi tuhat inimest jää peale, mis tundus kõigile hullumeelsus. Keegi meist ei uskunud, et nii palju uisukegi Eestis on, sest viimased suuremad uisutamised olid jäänud kümnete aastate taha. Tegelikult on omavalitsustel ja riigil võimalik arengut toetada, kui maal on sädeinimesi, kes tahavad midagi ära teha. Ma pean tunnistama, et ma käisin Hiinas ja nägin seal järve kaldal laululava. Tundus, et seal toimusid kogu aeg üritused. Me tegime Kasepääs sinnasamasse järve kaldale laululava ja nüüd on see vist kõige kuulsam kontsertide koht suvel. Tulid noored, kes hakkasid seda vedama ja nüüd tulevad inimesed sinna näiteks ka Kalevipoja kalafestivalile. Nad näevad seda piirkonda, kes ostab seal maja, kes tuleb koju tagasi. See aeg, kui käidi Soomes tööl ja teeniti pikka raha, hakkab läbi saama. Nüüd tullakse ja tuuakse see raha koju tagasi. Õnneks enamik meie inimesi ei taha kaua kuskil kaugel elada. Nad tahavad ikkagi oma juurte juurde tagasi tulla.

10:47 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Metsoja.

10:47 Andres Metsoja

Hea istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Elekter, internet ja teed on tihtilugu maaelu sünnitunnistuseks. Me oleme siin parlamendis interneti teemat arutades kõvasti toimetanud ja koalitsioon on seda toetanud. Me oleme täitnud valitsuse ülesannet ja teinud palju seadusmuudatusi – loodan, et sellega asi laheneb. Aga teede valdkonnas valitseb minu meelest suhteliselt keeruline olukord. Nii kohalikud teed kui riigi põhi- ja tugimaanteed vajavad palju rohkem finantseeringut, kui need seni on saanud. Ja tihti tõstetakse ära investeringud just nimelt põhimaanteedehituseks, mis minu meelest on väga suur viga. Sa mainisid ka, et ettevõtluse arenguks on see tegelikult ülioluline. Me tahame lugeda inimesi ja sõitvaid autosid. Kas maaelukomisjon on selle temaga tegelenud ja kui on, siis kuidas?

10:48 Aivar Kokk

Aitäh, Andres, hea küsimuse eest! Väga olulised on, nagu me sinuga lõõbime, kolm tähte, mis kokku teevad EIT: elekter, internet, teed-taristud. Jah, maaelukomisjon on sellega tegelenud ja eriti teede valdkonnaga. Vist ei ole ühtegi kvartalit mööda läinud, kui Maanteeamet ei ole meie laua taga olnud, et saaksime neid teemasid arutada. Nagu ma ka oma ettekandes mainisin, tuleb ükskord unustada see jutt tasakaalustatud eelarvest. Ma ei ole sellest kunagi, pean tunnistama, aru saanud. Kui siit saali vaadata, tahaksin küsida, kas teie lapsed, kes on juba täiskasvanud, on võtnud laenu, et endale auto või maja või korter osta. Seda on teinud kogu vana Euroopa, minge sõitke ükskõik kuhu. Me räägime Hispaaniast ja Portugalist, et oi, kui halvasti seal on. Portugalil oli kolm aastat tõesti raske aeg. Nad panid kogu oma raha teedesse, ehitasid selliseid uhkeid sildasid, et ei näe teist otsa, aga nüüdseks on see majanduse elavdanud. Eelmise koosseisu lõpus millegipärast otsustati teede rahastamine kütuseaktsiisist lahti siduda. 75% kütuseaktsiisist peaks minema otse teedesse, pluss Euroopa toetused. Siis meil oleks ehk paljud mured lahendatud. Eelmises koosseisus me suutsime 5% asemel 10% aktsiisisummadest omavalitsustele suunata, aga see peaks jõudma 15% peale, et omavalitsused saaksid oma rolli täita. Teiselt poolt kindlasti riik peaks võtma rahulikult laenu. Me ei saa olla paavstist paavstimad, et me oleme mingi 9%-lise laenukoormusega riik ja Euroopa keskmine on 80+%. Võiks iga aasta 200 miljonit eurot laenu võtta ja selle teedevõrku panna. Rohkem ei tohi lihtsal põhjusel, et siis teedehituse hinnad tõuseksid lakke. Seda on ka Maanteeametiga analüüsitud ja leitud, et 200 miljonit on summa, mis hoiaks ehitushinnad stabiilsena, aga me suudaksime kümne aasta jooksul kogu teedevõrgu, nii maanteed kui raudteevõrgu viia sellisele tasemele, nagu see mujal maailmas on.

10:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Eevi Paasmäe, palun!

10:51 Eevi Paasmäe

Austatud juhataja! Hea ettekandja! Ida-Virumaad me teame rohkem kui tugevat tööstuspiirkonda, kus on tööstusettevõtted ja suured linnad. Aga Ida-Virumaal on ka väga kenasti arenenud maaelu. Inimesed arendavad ettevõtlust, töötlevad põllumajandussaadusi, kasvatavad teravilja ja loomi. Kui me hiljuti talunikega kohtusime, tõstatasid küsimuse just need talunikud, kes kasvatavad teravilja põllumaadel, mis on endiste ja ka praeguste kaevanduste peal. Teisisõnu, see teravilja all olev maa on tühi. Nad juhtisid tähelepanu sellele, et eriti siis, kui on põud, on neil raske toodangut saada. Kas te maaelukomisjonis olete arutanud just nimelt selle sihtgrupi probleeme, seda, kuidas neid toetada?

10:52 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Meie komisjon arutas põua teemat augustikuul kahel istungil ja veel ka septembris. Ja selge, et teatud muldadega maal on põuaajal probleemid palju suuremad kui teistes piirkondades. Eestis olidki tänavu eri piirkondades väga erinevad probleemid. Oli neid kante, kus erilist põuda ei olnud, vihma tuli piisavalt. Ida-Virumaa oli üks nendest maakondadest, kus põud oli suurem kui keskmiselt Eestis. Muidugi me arutasime ka seda, kuidas toetada neid põllumehi. Ühelt poolt on maksimaalsed oma riigi ja ka Euroopa Liidu toetused põllumeestele välja jagatud, õigemini detsembrikuus jagatakse välja viimased summad. See kindlasti on samm, mida astudes koalitsioon on teinud maksimumi, mis teha on saanud.

Aga kindlasti kogu ettevõtlus on risk. Ma ütlen lõõpides ikka, et põllumajandusettevõtetel on peale maapealsete omanike üks omanik seal üleval. Just tema otsustab, kas ta annab vihma või ei anna vihma, kas ta annab päikest või mitte. Küllap iga põllumees ütleb, et üks aktsionäridest on vanajumal ise ja tema käes on kõige suurem aktsiapakk. Ja vahel ta teeb rumalaid otsuseid ega lase millelgi põllu peal hästi kasvada. Aga me ei ole komisjonis olnud seda meelt, et lennuki pealt tuleb veel raha lisaks. Riskid tuleb maandada ja sellega on tegeletud pikki aastaid. Kahjuks pole suudetud lahendust siimaani leida, kuid praegu on näha, et järgmine aasta leitakse selline lahendus, et põllumehed saavad kindlustada oma saaki. See on minu arvates üks kindel võimalus riske maandada. Seni kahjuks ei ole Eestis olnud ühtegi kindlustusfirmat, kes on soovinud seda teenust oma portfelli panna, aga praegu on läbirääkimised lõppfaasis. Loodan, et järgmine aasta on Eesti turul vähemalt üks kindlustusfirma, kes sellega tegelema hakkab.

10:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

10:55 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea Aivar! Ma ei ole nõus sinu väitega, et mõne teenuse kasutamiseks kuhugi kaugemale sõitmine ei ole probleem. On küll, sest see on maainimese jaoks tunduvalt kallim kui linnas elavale inimesele, juba seetõttu, et majapidamises peab olema mitu autot: emale ja isale, kes peavad ehk ka lapsi kooli ja huviringidesse vedama. Teine probleem on kõrge kütuseaktsiis, ka see koorem on suuresti maainimeste kanda. IRL-i fraktsiooni eestvedamisel pandi peale veel teekasutusmaks, mis karistab eelkõige just ettevõtlikku põllumajandusega tegelevat inimest. Miks ei ole valitsuskoalitsioon ikkagi mõelnud aktsiisipoliitikat ajades teha soodustusi maal elavatele inimestele, et nendelegi oleksid teenused kättesaadavad?

10:56 Aivar Kokk

Aitäh! Ma pean nüüd küll oma mälus sobrama – ma oma arust ei ole öelnud seda, et teenuseid on lihtne kätte saada, kui kuhugi sõita. Ma sellist lauset oma arust ettekandes küll ei öelnud. Vastupidi! Ma rääkisin küll tasuta ühistranspordi loomisest. Ma olen sinuga täiesti ühte meelt, et tegelikult olukord on selline, et seal, kus buss tihedalt sõidab, on võib-olla mured natuke väiksemad, aga enamikus kohtades buss ei sõida. Mida kaugemal linnast sa elad, seda rohkem on oluline, et sul on kodus auto, millega sa ühest kohast teise saad. Ja kütuseaktsiis mõjutab seda tõesti palju. Ma tean, et sa oled alati kõikide arutelude ajal saalis ja kindlasti sa kuulsid, et viimane kord, kui rahandusminister siin puldis oli ja rääkis eelmise aasta riigieelarvest, siis ta kinnitas nagu minagi, et meie soov oli aktsiisid tagasi tuua. Lihtsalt koostööpartnerid koalitsioonist ei olnud selleks veel valmis.

10:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Urve Tiidus, palun!

10:57 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Me kõik teame, et elu on võimalik nii maal kui linnas, kui teed on korras ja läbitavad igal aastaajal. Ettevõtjale on see sama tähtis kui inimesele hingamine. Hiiumaa ettevõtjad aga peavad nüüd viis ja pool kuud leppima valla otsusega, et suuremad sõidukid, kaasa arvatud traktorid, ei tohi niisama kohalikel teedel liigelda, selleks peab taotlema eriluba. Nende teede kogupikkus on 470 kilomeetrit. Kuidas te koalitsioonierakonna esindajana hindate valitsuse aktsiisipoliitikat, mis meile endale väga vajaliku aktsiisiraha suunab lõunanaabritele, nii et me ei saa seda panustada kohalikesse teedesse, mis on ülimalt olulised, et ettevõtlus maal püsiks?

10:58 Aivar Kokk

Aitäh, Urve, väga hea küsimuse eest! Ma peaks nüüd kivi kõigepealt viskama teie kapsaaeda ja siis tuhka endale pähe raputama. Kõik algas aastal 2014 – ma loodan, et ma aastaga ei eksi –, kui teederaha seoti kütuseaktsiisist lahti. Siis olite teie ja sotsid valitsuses, meie siin protestisime. Aga kui omavalitsus mingi otsuse teeb, siis ta teeb. See on omavalitsuse otsus, riik ei saa selle peale kuidagi öelda "ei" või "jaa". Ma saan oma kaitseks öelda ühte. Eelmise koosseisu ajal olin mina see, kes võitles selle eest, et kütuseaktsiisist 5% asemel 10% omavalitsustele laekuks, ja see otsus lõpuks siin saalis ka ära tehti. Täna ma olen seda meelt, et kütuseaktsiisist laekuvast rahast peaks 15% minema omavalitsustele. Kindlasti poleks õige öelda, et see protsent peaks veel suurem olema – siis jääks põhimagistraalidele raha väheseks. Aga ma olen kogu aeg olnud seda meelt, et 75% kütuseaktsiisist peaks otse minema teedele, pluss kõik need toetused, mida meil on võimalik saada Euroopa Liidust. Siis me suudaksime järgmise kümne aasta jooksul luua sellise olukorra, et teedevõrk on Eestis korras. Kui me selleks lisavahendeid ei leia, siis me oleme edaspidigi samas olukorras, nagu me oleme olnud pikki aastaid.

10:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur aitäh ettekandjale! Küsimusi veel on, aga küsimustele vastamise aeg on paraku täis. Teiseks, uuringu "Peamised väljakutsed ja poliitikasoovitused kohaliku omavalitsuse ja regionaaltasandi arengus" läbiviijate esindaja, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi valitsemiskorralduse lektori, MTÜ Polis asepresidendi Sulev Lääne ettekanne kuni 20 minutit. Palun!

11:00 Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Daamid ja härrad! Täname Riigikogu võimaluse eest esineda tänase oluliselt tähtsa riikliku küsimuse arutelul! Meie valdkonna teoreetilise ja praktilise arengu kogemused võttis kokku töögrupp, kuhu peale minu kuuluvad ka minu kolleegid Kersten Kattai, Georg Sootla, Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp ja Mikk Lõhmus. Me peame tunnistama, et see koostöövõrgustik, mis siimaani on väga hästi töötanud, on andnud meile ka väga hea sisendi. Loomulikult oleme kasutanud neid foorumeid ja analüüse, mis aastate jooksul on tehtud ja mille puhul on oma panuse andnud ka riigi ja kohalike omavalitsuste poliitikud, samuti praktikud ja eksperdid. Oleme seisukohal, et võimekas kohalik omavalitsus on põhilisi riigi toimimise ja arengu aluseid, sh loomulikult regionaalse arengu ja maaelu jätkusuutlikkuse tagamisel. Täname Riigikogu maaelukomisjoni, kellega koos oleme käesolevat OTRK-d ette valmistanud! Teema on Riigikogus arutusel olnud ka varem, näiteks 2013. aasta septembris, kui OTRK-na käsitleti Eesti maaelu arengukava 2014–2020. Sisukas arutelu keskendus eelkõige sellele arengukavale. Seejuures on huvitav märkida, et kohalikke omavalitsusi peaaegu üldse ei mainitud. Küll kõlasid paar korda "linn" ja "kogukond", kuid sõna "vald" jäi üldse märkimata.

Asjaolu, et nüüd on selles kontekstis olukord hoopis teine, on vahest aja märk. Hiljutine reform on andnud kui mitte väga häid tulemusi, siis ikkagi tulemusi. Teisalt on viimastel aastatel tunduvalt aktiivsemaks muutunud koostöö riigi, kohalike omavalitsuste, ülikoolide ja teiste institutsioonidega, kellega koos oleme mitu arutelu läbi viinud. Oma panuse sellesse on andnud aastal 2010 toimunud OTRK arutelu riigi ja kohalike omavalitsuste partnerlusest. Ja need küsimused on jätkuvalt päevakorral. Me pakume välja mitmed poliitikasoovitused ja alternatiivse tegevuse võimalused. Enne siia tulekut oleme asjad läbi rääkinud ka praktikutega. Kindlasti on meil teemasid ka edasisteks aruteludeks ja näiteks 4. detsembril saab osaleda Tallinna Ülikooli selleteemalisel foorumil.

Kui võtta ette haldusreformi eesmärgipuu – mis on kindlasti üks alus, millest ka Riigikogu lähtus, kui

käsitles haldusreformi seaduse eelnõu seletuskirja –, siis näeme, et on kaks suurt eesmärki. Esiteks: mõistlikum, demokraatlikum ja säästlikum riigivalitsemine, mis seondub eelkõige riigireformiga. Teiseks: tasakaalustatum kohalik ja regionaalne areng, nii demograafiline kui ka majanduslik. Vaatame teemat natuke lähemalt. Kõigepealt, mis on need objektiivsed näitajad, millest me peame juhinduma? Kui võtta sisemajanduse kogutoodang, siis näeme, et Harjumaa andis 2016. aastal 64% kogu Eesti sisemajanduse kogutoodangust. Tallinna ja Harjumaa sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta moodustas seejuures vastavalt 145% ja 165% võrreldes Eesti keskmise näitajaga. Tartu näitaja oli 90% ja koos Rapla maakonnaga on need ainsad maakonnad, mille näol on tegemist kasvupiirkonnaga. Kõigi teiste maakondade näitaja on alla 80%, kusjuures üheksas maakonnas on see alla 60%, Põlvas isegi ca 40%. Seega, sotsiaal-majanduslikud erinevused maakondade vahel on väga suured ja need on aastatega kasvanud. See sunnib otsima lahendusi majandusarengu ja elukeskkonna kvaliteedi ühtlustamiseks riigi territooriumil.

Veelgi kurvema pildi annab elanike äravool maapiirkondadest. Statistikaameti prognooside kohaselt on aastaks 2040 rahvaarv vähenenud kümnes maakonnas üle 25%, Järva- ja Hiiumaal isegi üle 30%. Vaid Tartu ja Harju maakonnas on see prognoos positiivne. Seega, kui me vaatame seda pilti, peaksime mõtlema võimalike arengustenaariumide erinevatele variantidele. Kohaliku autonoomia indeks on Euroopas üks olulisimaid näitajaid, mille järgi riike hinnatakse. Selleks, et Eesti olustikust pilt saada, vaatame seda skaalat siin slaidil. Üldiselt on slaidil skaala väga tihe, Eesti on 17. positsioonil. Põhilist puudujääki nähakse meil kahes positsioonis: nõrk finantsautonoomia ja puuduvad formaalsed sisendid riigi kesktasandi poliitika kujundamisse.

Kohalike omavalitsuste valimise aspektist on tähtis kohalike maksude osakaal tuludes. Siin me oleme kindlad võitjad, kuid kahjuks tagumisest otsast arvates. Eestis on see protsent vaid 3,5. Te näete slaidil ka teisi riike, näiteks Islandis on see näitaja 75% ja veidi rohkemgi. Põhiseadus ja Euroopa kohaliku omavalitsuse harta eeldavad, et elanikud ja kohalik omavalitsus peaksid suhestuma ka fiskaalsel tasandil. See tooks kaasa lisaks tihedatele otsestele suhetele kohaliku omavalitsuse organite ja elanike vahel ka omavalitsuste tunduvalt suurema vastutuse nii eelarve koostamisel kui ka ülesannete täitmisel. Oluline on samuti hartas sätestatu, et kohalike omavalitsuste rahastamise süsteem peab olema piisavalt mitmekülgne ja paindlik, et pidada sammu neile pandud ülesannete täitmiseks tarvilike kulutuste muutumisega. Sel juhul oleks võimalik hakata rääkima kohaliku omavalitsuse enda fiskaalpoliitikast ja -autonoomiast.

Tuleme tagasi haldusreformi eesmärgipuu juurde. Me näeme, et sellel on viis suurt sammast. Kõigepealt, muudatused omavalitsussüsteemi rahastamise korralduses; teiseks, muudatused kohaliku omavalitsuse süsteemi ülesannetes; kolmandaks, muudatused professionaalse võimekuse nõuetes ja soovitustes; neljandaks, muudatused teostamise vormides ja koostöös ja viiendaks, haldusterritoriaalne muudatus. Nendime, et me oleme viimasega hakkama saanud, aga muus osas on siiski veel suur diskussioon ees. Põhiküsimus – ja mitte ainult Eestis – on selles, kuidas me täidame kahte suurt omavalitsuste ülesannet. Kõigepealt, enesekorralduse teostamine, kogukonna demokraatia arendamine, ja teiseks, avalike teenuste osutamine. Ei ole mingi uudis, et see on põhiküsimus kõigis demokraatlikes riikides, kus need protsessid on toimunud. Ja siin on üks suur ülesanne leida riigi ja omavalitsuse funktsioonide tasakaal.

Eesti omavalitsuste süsteem on järginud põhjamaist mudelit, mille puhul on detsentraliseerimine ja elanike osalus üks keskseid sambaid. Samuti on tähtsad konsensuskultuur ja omavalitsuste enesekorralduse õiguse ja riigiga tehtava koostöö tagamine. Haldusreformi eesmärkidest rääkides tuleb nimetada omavalitsuse ülesannete hulga suurendamise ja rahastamise temaatikat. On ilmne, et kohaliku omavalitsuse arengus on kaks põhimõtet: subsidiaarsus ja autonoomia. Neid tuleks meil järgida nii põhiseaduse kui harta aspektist.

Mida konkreetset me võiksime edasi teha? Vaatame ettepanekuid. Kõigepealt detsentraliseerimine. See siht oli ka üks haldusreformi läbiviimise peamisi argumente. Põhiseaduse kommentaarides märgitakse, et demokraatlikus ühiskonnas seob kohalik omavalitsus riigi tsiviilühiskonnaga. See on üks tänapäeva demokraatliku valitsemisviisi alustugesid. Seega, demokraatliku omavalitsuse kaitse ja tugevdamine on ühtlasi panus avaliku võimu detsentraliseerimise põhimõtte elluviimisse. Riigi kesktasandi ja kohaliku omavalitsuse suhetes on kesksel kohal õigusliku, administratiivse, poliitilise ja fiskaalse detsentraliseerimise vormid. Ilma neid kõiki oskuslikult kasutamata ja omavahel sidumata ei ole võimalik uues olustikus edasi arendada seni eeskujuks olnud põhjamaist ja hartale vastavat omavalitsuse mudelit. Niisamuti on oluline, eriti just haldusreformijärgsete suurte omavalitsuste puhul,

et sisemine detsentraliseerimine hõlmaks ka omavalitsust, seejuures nii administratiivses kui ka poliitilises mõttes. Ja loomulikult on vaja anda ülesandeid erasektorile ja kodanikuühiskonnale, sõltuvalt iga omavalitsuse võimekusest.

Haldusreform oli oma olemuselt, oma sisult ja teatud funktsioonilt riigi ja omavalitsuse suhetes detsentraliseeriv reform. Aga praegustes territoriaalselt suurtes omavalitsustes on paratamatult risk, et ääremaastumine suureneb. Varem läbi viidud analüüsid on näidanud, et kohalike omavalitsuste ühinemise järel tajuvad elanikud võimu kaugenemist ja ääremaade tekkimist. Ääremaastumise ja kohaliku võimu detsentraliseerimise probleemi on tõstatanud ka Kodukant. See teema oli näiteks tähelepanu all novembris toimunud viimasel foorumil, mis peeti Tartus. Valla- ja linnavõimude, samuti riigi keskvalitsuse poliitika kujundamisel tuleb selliste trendidega arvestada ning kavandada meetmed protsesside tasakaalustamiseks.

Üks hea võimalus seda teha on loomuliku tagamaaga tõmbekeskuste, sh ka vallasiseste tõmbekeskuste kujundamine, milleks peab olema oma strateegia. Oluline on kohaliku demokraatia tagamine elanike kaasamise kaudu. Tunduvalt rohkem peaks rakendama avatud valitsemise mehhanisme, ja seda ka eelarve küsimustes. Vajalik oleks läbi vaadata omavalitsuste ja riigi ülesannete jaotus ja rahastussüsteem. Kas panite tähele seda slaidi, kus oli näha meie kohalike maksude protsent? Enne haldusreformi valitses skepsis, et väikesed omavalitsused ei saa ehk kohalike maksude kehtestamisega hakkama, kuid praegu on see muutunud. Loomulikult on vaja riigi ja omavalitsuste koostööd otsustamisel, millal, kuidas, mis mahus detsentraliseerida ja tegelik fiskaalautonoomia tagada. Eks siin tuleb läbi mõelda ka riigi esimesed sammud, mis järjekorras seda teha. Näiteks OECD on öelnud, et just detsentraliseerimine on riigi halduse efektiivsuse suurenemise oluline meede.

Teine teema, mida me käsitleme, on omavalitsusliku ja regionaaltasandi tugevdamine. Jällegi, mäletate, mis pilti me just vaatasime? Uus olukord on tekkinud kohalike omavalitsuste koostöös. Võimekamad omavalitsused saavad hakkama paljude ülesannetega, mis seni ei tundunud neile jõukohased. Samas on valdkondi, kus vallad ja linnad peaksid tegema paremat koostööd. Hea näide on maakondlik planeerimine, mis on antud riigi kätte, samas, arengukava on omavalitsusliidu otsustada. Siin on segadust üsna palju. Samas, koostöö maakonna piires ei pruugi tihti piisav olla. Maakonnas on kaks või kolm valda-linna ja see mastaabiefekti enam ei anna. Kui regionaalsed erinevused järjest kasvavad, siis oleks asjakohane kaaluda õiguslikke ja rahalisi korraldusmeetmeid, et olukorda muuta.

On näha, et praegune olukord tegelikult ei rahulda. Näiteks võib tuua maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse § 1, mis ütleb: seaduse eesmärk on sätestada abinõud muu hulgas maapiirkonna elanikele rahuldava elatustaseme ja maapiirkonna tasakaalustava arengu tagamiseks. Me ju teame, et selleni tegelikult kõikjal jõutud ei ole. Sama kehtib ka kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse kohta, milles öeldakse, et maakondliku liidu eesmärk on maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste ühistegevuse kaudu maakonna tasakaalustatud ja jätkusuutlikule arengule kaasaaitamine. Samas me teame, et kõikides maakondades polegi enam reaalselt tegutsevat maakondlikku liitu. Kes siis selle ülesandega tegelema peaks?

Oluline on rõhutada, et Riigikogus möödunud aastal heaks kiidetud Eesti julgeolekupoliitika alustes märgitakse neljal korral regionaalse arengu tähtsust. Dokumendi leheküljel 6 on otseselt öeldud, et ebaühtlane regionaalne areng võib mõjutada riigisisest stabiilsust. Muu hulgas tuuakse välja, et riik korraldab ühtlase regionaalse arengu ja asustatuse tagamiseks vajaliku infrastruktuuri väljaarendamise, toetab kohalike omavalitsuste suurema suutlikkuse saavutamist ja edendab kodanikualgatusi.

Kohaliku omavalitsuse ülesannete jaotus ning piirkondliku koostöö vormide sisu eeldavad uut süsteemset ja kompaktni lahtimõtestamist. Kohalike omavalitsuste piirkondliku koostöö vormid võivad olla erinevad, neid eristatakse nelja tüüpi. Kõigepealt, mitteformaalne koostöö, mis tähendab, et selleks ei ole vaja õiguslikku alust, inimesed saavad ise hakkama. Teiseks, teenuste osutamine, kus samuti õiguslik aspekt ei ole nii tähtis, samuti avalik-õiguslik roll, kuid teenuseid saab pakkuda koostöös. Aga kui räägime avalike ülesannete üldise täitmise korralduse tasemest, siis loomulikult peab vaatama ka nii õigusakte kui nende vormi. Strateegilise planeerimise korral aga peab tunduvalt rohkem arvestama just uut sisulist poolt. Näiteks on välja toodud, et riigivastutuse seaduse kohaselt MTÜ-del tegelikult vastutust ei ole. MTÜ-de vastutust ei ole üldse ette nähtud, aga nad täidavad ülesandeid, mis on vahetult seotud inimeste igapäevaeluga.

Teine oluline koostöö laadi dimensioon on selle vabatahtlikkus või kohustuslikkus. See on omaette teema, mida on aastate jooksul eri reformidega seotult arutatud ja sellest võiks pikemalt rääkida, kuid aeg seda kahjuks ei võimalda. Leiame, et regionaalse tasandi valitsusmudel on vajalik avalike

ülesannete detsentraliseerimiseks ning kohapõhise regionaalpoliitika teostamiseks ühetaolisena kogu Eestis. See peab põhinema kohustuslikul koostööl, regionaalse tasandi koostööl ja valitsemisorganitel, millel on seaduse tasandil määratud selged otsustusmehhanismid ning tagatud ülesannete mahule vastav rahaline ressurss.

Täiendavat kaalumist vajab regionaalse koostöö territoriaalne olemus. On kolm peamist valikuvõimalust: praegune maakondlik mudel, regionaalne mudel ja lõpuks kahekihiline regionaalne mudel. Ka neist võiks rääkida pikemalt, arvatavasti diskussiooni käigus saab seda teha.

Meie kolmas keskne ettepanek on tagada valdkonna strateegiline arendamine, mis on ka eelduseks eeltoodud ettepanekute järjepidevale elluviimisele. Kohaliku omavalitsuse poliitika ja regionaalpoliitika vajavad ühest valimisperioodist pikema aja poliitika aluspõhimõtteid ja strateegiat, mis võimaldaksid järjepidevalt arendada subsidiaarsuse ja autonoomia põhimõtteid. Selleks tuleks Riigikogul vastu võtta regionaal- ja kohaliku omavalitsuse poliitika aluspõhimõtted, millega antakse valitsusele ülesanne koostöös sidusrühmadega välja töötada kohaliku omavalitsuse arendamise strateegia. See hõlmaks tegevuskava, ressursse, vastutajaid. Ka strateegia tuleks heaks kiita Riigikogus. Mäletate, kui jutuks oli julgeolek, siis sai nenditud, et regionaalne aspekt on tähtis ka riigi julgeoleku seisukohast. Valdonna jätkusuutliku arengu tagamiseks tuleks luua alaliselt toimiv institutsionaalne struktuur: Riigikogu arengukomisjon, Vabariigi Valitsuse alaline valdkonna arenguga tegelev institutsioon ning kompetentse kohaliku ja regionaalse arenduse konsolidaarne mõttekoda, mis koondaks valdkonna teadlasi, poliitikuid ja praktikuid. See teema oli päevakorral aastal 2010 – ma juba mainisin seda – oluliselt tähtsa riikliku küsimusena "Omavalitsuse ja riigi partnerlus". Ja tuleb tunnistada, et mõndagi on siin muutunud. Tõesti, loodi riigireformi komisjon ja omavalitsuse valdkonna toetusgrupp, haldusreformi ajal tegutses valitsuse komisjon. Kuid kõik need on olnud ajutised ja tegutsenud lühikest aega. Pidevalt jätkusuutliku arengu analüüsi ja tegevussuundade kättenäitamisega ei tegelda. Koostöös ülikoolidega luua alus, et tagada teaduspõhine riigijuhtimine ja kohaliku omavalitsuse ning regionaaltasandi areng.

Lõpetuseks. Kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamise protsessis peaksid tingimata osalema riigi ja kohaliku omavalitsuse ja nende liitude ning teadlaste esindajad, samuti partnerina kodanikuühiskonna ühendused ja ettevõtjate organisatsioonid. Rõhutan just ettevõtjate rolli, sest praeguses olustikus ei näe Eesti omavalitsuste süsteem seoseid ettevõtlusega. Samas teistes riikides, eriti Põhjamaades on see tasand elementaarne. See seaks omavalitsuse tulubaasi, tööjõu ja kogu selle ploki ühte tervikusse. Võib-olla just see võiks olla üks regionaalse tasandi ülesandeid.

Eelnõuga haakub bürokraatia vähendamise vajadus ning avalike teenuste osutamise järjepideva monitooringu süsteemi loomine. Oleme ajastus, kus ühiskonnas toimub üleminek füüsilistelt struktuuridelt digitaalsetele struktuuridele. Nende väljakutsetega tegelemiseks tuleb luua võimekus, et analüüsida toimuvat ja prognoosida, milline näeb omavalitsussüsteem välja kümne-kahekümne aasta pärast. Seejuures tuleb muidugi arvesse võtta info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate, virtuaalmaailma ja e-teenuste arengut ning innovatsiooniga seonduvat. Üha enam räägime e-riigist, kuid mõiste "e-omavalitsus" on endiselt võõras. Arvestades Eesti ühiskonna head soodumust sellisteks arenguteks, võiks e-omavalitsuse sisustamine olla üks arenguvõimalusi. Sellega tegelevad näiteks Soome ja Rootsi väga aktiivselt ja juba kümme aastat tagasi oli see teema ka Eestis laual.

Põhiseaduse § 14 sätestab, et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Selles kontekstis on sobilik osutada Riigikohtu üldkogu seisukohale, mille kohaselt – aluseks ikka sama § 14 – ei saa riik lasta tekkida olukorral, kus esmatähtsate avalike teenuste kättesaadavus johtub suurel määral sellest, milline on konkreetse omavalitsusüksuse majanduslik suutlikkus. Lõppvastutus põhiõiguste tagamise eest on riigil, kes on kohustatud tagama, et esmatähtsad avalikud teenused on igal pool ühtviisi kättesaadavad.

Austatud Riigikogu liikmed! Eesti kohalik omavalitsus on ajalooliselt olnud Eesti riigi nurgakivi. Kaart, mis teil praegu ees on, näitab, kui hajutatud on Eesti elanikkond. Näeme, et linnades elab 61%, väikelinnades 8,2% ja maal 30,7% elanikest. Need inimesed, kes elavad maal, tegelikult vajavad samuti elementaarset elamiskõlblikku elukeskkonda. Nagu täna juba räägitud, nad vajavad teid, et sõita koju, et kodust lapsed kooli viia. See ongi see regionaalpoliitika, mille elluviimisel on Eestis probleeme piisavalt. Elu võimalikkus maal on ka meie põhiseaduse järgi üks riigi püsimise tagatis. Riigi, kohalike omavalitsuste ning teadlaste ja teiste valdkondadega seotud institutsioonide koostöös suudame ehk probleemid lahendada ja maaelu püsimise tagada. Aitäh ja jõudu teile!

Suur tänu teemaderohke ja mõteterikka ettekande eest! Nüüd on küsimuste voor. Palun, Krista Aru!

11:18 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Aitäh selle sisuka ja mõtlemapaneva ettekande eest, kus oli palju väga selgeid ja õigeid seisukohti! Te puudutasite ka haldusreformi, nii selle eesmärgi kui ka saavutatut. Üks, mis haldusreformiga muutus, oli maavalitsuste kadumine. Kas te hindaksite nüüd praegust olukorda? Maavalitsused täitsid siiski väga mitmekesiseid ülesandeid, millest üks oli kindlasti maakondliku identiteedi hoidmine. Kui valmis on kohalikud omavalitsused tegelema just nimelt identiteedi hoidmisega? Kunagi oli see kihelkondade kanda, kes nüüd hakkab täitma maakonna identiteedi hoidmise ülesannet?

11:19 Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne

Suur aitäh väga hea küsimuse eest! Jah, maakonna juhtimise struktuuriüksus maavalitsus on ajalugu. See on lihtsalt tõsiasi ja sellega peab leppima. Eks nende tööpõld jäigi viimasel ajal mitmel põhjusel ahtaks. Kõigepealt, regionaalse arengu tagamine on üks ilusamaid ülesandeid, mis üldse Eesti õigusruumis olemas on. Seda käsitles Vabariigi Valitsuse seaduse 6. peatükk. Samas polnud maavalitsustel piisavalt majanduslikke, korralduslikke ega õiguslikke mehhanisme, et seda arengut tegelikult tagada. Peame tunnistama, et ülesanne oli antud, kuid mehhanism selle realiseerimiseks oli tagasihoidlik ja ehk ka mitte piisavalt läbi töötatud. Identiteet on üks olulisimaid küsimusi. Kogu haldusreformi teema keerles ju selle ümber: ühel pool demokraatia, teisel pool efektiivsus. Nüüd siis oleme mingil moel efektiivsuse küll saavutanud, kuid tuleb vaadata, kuidas demokraatiaga lood on. Me oleme ikka rääkinud, et külaliikumine tunnistab tegelikult, et nende paljude arvates on reformi praeguses etapis võim neist kaugemale läinud. Identiteet on mitmekihiline. Kõigepealt külakogukond oma identiteediga, kui see olemas on, ja siis vald, aga uues vallas võtab identiteedi kujunemine aega. 1972. aastal oli Rootsis haldusreform ja Rootsi kogemused on näidanud, et selleks läheb umbes 20 aastat, et tekiks uus kommuun. Eestis on mööda läinud aasta, eks ole. Me ei saa praegu öelda, kuidas ja kus identiteet tekib. Aga see igal juhul on tekkimas. Kui kohtuda omavalitsusjuhtidega, siis kuuleme, et üks põhiprobleem on olnud see, kuidas kõike sisemiselt korraldada nii, et elu oleks kuidagi võimalik jätkata. Praegu tulevikuvisiiooni ei jõuta väga vaadata, esimene aasta on kulunud korraldustöö peale. Ma mõtlen, et kui see sissepoole vaatamine on enam-vähem läbi, siis tekib ka identiteet ja see peaks olema just nimelt mitmekihiline.

Mis saab maakonnast? See on väga hea küsimus, sest maakond iseenesest on püsiv üksus. Maakonnas on oma tantsupeod ja laulupeod ning tundub, et keegi ei saa neid keelata, kui neid tahetakse teha. Niisuguseid asju ei saa väljastpoolt peale suruda. Kui aga maakonnas on näiteks kolm omavalitsust, valda või linna, kuidas siis nemad hakkama saavad? Jõgeval näiteks maakonnaliit ju enam aktiivselt toimiv ei ole. Kas nad suudavad ja tahavad seda protsessi edasi viia, nii et maakonna identiteet oleks olemas, seda ei saa seadusega paika panna. Ja nagu ma rääkisin, on kolm versiooni haldussüsteemi loomiseks. Muidugi peab arvestama ka kohalike inimeste huve, aga kuidas efektiivsust ja demokraatiat tasakaalu panna, see on omaette diskussiooni küsimus. Ühest vastust, ma arvan, praegu ei ole.

11:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel, teine küsimus palun!

11:22 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Te väga mõtlemapanevalt viitasite kohaliku autonoomia indeksile, mis meie riigis on madal olulisel määral just ka finantsautonoomia nõrkuse pärast, aga neid aspekte on veel. Kas on olemas ka mingeid selliseid uuringuid, mis vastaksid küsimusele, kuidas üldse initsiatiiv kohalikele tasandile tagasi tuua, kui ollakse juba harjunud sõltuvusega nii rahalises kui ka parteipoliitilise üldtuleva initsiatiivi mõttes? Kas teile on teada, mil moel võiks toimuda mingi haldusreformi vigade parandus? Eelmise küsimusega haakuvalt viitan, et identiteediga on väga tihedalt seotud ju ka selliste geograafiliselt mitte eriti koherentsete omavalitsuste teke.

11:23 Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne

Aitäh! Ma julgen väita, et autonoomiaga kõik nüüd halvasti küll ei ole. Poliit- ja haldusautonoomia meil ju toimivad, nii et selles mõttes on olukord Eestis täitsa okei. Nagu slaidilt näete, mõõdikuid on palju. Ja tõesti, peame tunnistama, et fiskaalautonoomia osas meil on, kui viisakalt öelda, arenguruumi. Aga see küsimus on kahe otsaga. Ühelt poolt loomulikult riik peaks seadma mingid raamid. Riigikogu varasemad koosseisud on ju arutanud mitmeid eelnõusid, mille kohaselt kohaliku autonoomia üks osis ehk fiskaalautonoomia peaks kasvama. On tehtud ettepanekuid anda üksikisiku tulumaks omavalitsuse käsutusse või selle osakaalu teatud piirides muuta, samuti muuta maamaks teatud osas kohalikuks maksuks või kehtestada kinnisvaramaks. On erinevad võimalusi. Kuid kõik see eeldab riigilt head tahet ja omavalitsuse valmisolekut. Need kaks asja peaks korraga olema.

Haldusterritoriaalse reformi tulemusel on see valmisolek meie arvates tunduvalt kasvanud. Kui sinnamaani tõesti võis väita, et 500 või 1000 inimesega vald lihtsalt ei suuda omavalitsuse fiskaalpoliitikat luua. Praeguses seisus on see eeldus nagu loodud, aga nüüd peaks riigi ja omavalitsuste esindajate ja ka teadlaste koostöös analüüsima, mis oleks optimaalne. Päevapealt kõike muuta ei ole mõistlik. Maksudega ei mängita – see on ilus loosung, eks ole. See on õige! Riigi stabiilsus ja maksusüsteemi stabiilsus on vajalik. Samas, kui ma loen hartat, siis tundub, et Eestis on arenguruumi üksjagu. Nii et peab mõtlema, milline on kõige parem lahendus. Ma ei kipuks siin kiirustama, pigem kutsun üles pikemalt mõtlema.

Küsimuse teine pool käsitles maal olevaid kogukondi. Jällegi, kui vaadata üksikuid külasid, siis nagu teate – olete ise ka jõudnud kindlasti jälgida –, seisukohad on väga erinevad. Pool küla tahab kuuluda ühte valda, pool küla teise valda. Me teame, et otsustusõigus on praegu volikogul ja minu arust on see õige. Aga teistpidi see ei tähenda, et volikogu peaks olema diktaator. Pigem on küsimus kultuuris, kuidas me läbi räägime ja mis on argumendid, mille põhjal võime öelda, et see küla võiks kuuluda ühte või teise või hoopis kolmandasse valda. Kui me hakkame kogu aeg seda korraldust muutma, siis see ei ole halduslikult mõistlik. Niisugused otsused peaks väga läbimõeldud olema. See tegelikult tagaks ka inimeste rahulolu, mis on ju lõpuks eesmärk. Kogu haldusreformi eesmärk on luua inimeste jaoks parem süsteem, mitte arendada haldust kui bürokraatlikku korraldusmehhanismi.

11:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

11:25 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Oma ettekandes te rõhutasite seda, et praegu on üleval ka küsimus teatud regionaaltasandi otsustest. Samas viitasite murelikult teatud väljaütlemistele, kus on kurdetud kogukonna ja üldse kohaliku tasandi otsustusõiguse pärssimise üle. Tuleb tunnistada, et regionaaltasandi otsused võivad väga selgelt vastuollu minna kohaliku kogukonna otsustega – kahte head asja korraga ei pruugi alati saada. Suheldes erinevate omavalitsustega ja kogukonna üksustega, on jäänud mulje, et mõnel pool poliitiline võim lihtsalt ei taha suhelda väiksemate kogukondadega, kes uues omavalitsuses on tekkinud. See eeldab seda, et need kogukonnad peavad olema märksa aktiivsemad, kui nad seni on olnud. Kas te näete siin süsteemi viga või pigem demokraatia toimimise puudujääki?

11:26 Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne

Aitäh! Väga hea küsimus ja te osalt vastasite sellele juba ära. Täheleb, mängus on mõlemad tegurid: nii süsteemsed probleemid kui ka vähesed kogemused demokraatia rakendamisel. Aga hakkame algusest pihta. Regionaalne plokk – ja see ei ole mitte Eesti fenomen. Meie komisjon palus analüüsida lähiriikide, näiteks Läti ja Soome kogemusi. Need küsimused on väga erinevalt lahendatud ja see on loomulikult iga riigi enda otsustada, kuidas ta midagi teeb. Euroopa regionaalharta jäi vastu võtmata. Aga meil on teada näiteks Soome kogemus. Soomes tehakse praegu riigi ajaloo suurimat reformi. Pärast mitutkümmend aastat maakondliku omavalitsusliidu suurt rolli avalik-õigusliku isikuna tehakse nn otse valitavat maakonda. Ja käivitatud on mitu suurt protsessi. Ühelt poolt antakse sinna üle praeguse maakonnaliidu funktsioonid, mis on eelkõige planeerimine ja arengukavala tegevus. Teiselt pool aga annab riik ära kogu oma regionaalse haldussüsteemi – sama tööjõud, sama ettevõtlikkus –, usaldades selle maakonnaliidu kätte, edaspidi otse valitavale volikogule. Sellekohane seaduseelnõu on praegu ettevalmistamisel.

Nii et regionaalne struktuur ei ole mitte Eesti fenomen, see on paljudes riikides teema. Sama võib öelda Läti kohta, mida me oleme samuti vaadanud. Seda palus ka komisjon ja me jätkame seda, sõltumata sellest, mida uus Läti valitsus teeb. Praegune peaminister, olles ka regionaalminister ja arengukomisjoni esimees, väidab, et Läti haldusreformis, mis nägi ka ette liitmist nagu meie reform, oli suurim probleem see, et tegelikult regionaalne tasand kaotati. Praegu nimetatakse Lätit ühe linna riigiks: on olemas siis Riia ja ülejäänud Läti. Eestis on õnneks olemas veel Tartu ja veel teisi keskusi, kuid Lätis teisi tasakaalustatud keskusi enam ei eksisteeri. Ja nad on väga õnnetud selle üle. Nii et praegusi arenguid vaadates võib väita, et regionaalne tasand peaks siiski olema.

Mis puudutab kogukondi, siis teil on väga õigustatud küsimus. Kogukonda ei saa käskida tekkida, kogukonda saab soodustada tekkida. Kui meil oli Tartus foorum, siis mu hea kolleeg tõi näite, et ainult kaheksas omavalitsuses on loodud osavallad. See on demokraatia küsimus. Ta märkis, et paljudes kohtades külakogukondi üldse ei arvestata. See on demokraatia küsimus. Võib-olla mingis etapis, kui valda alles ehitatakse üles, tõesti võib uue valla juhust aru saada, kui ta väidab, et ta alles tegeleb sisekaemusega, loob rahastussüsteemi ja uut õigusruumi ja tal pole muuks aega. Aga väga õige, siis peab mõtlema, kuidas seda protsessi riiklikult ja omavalitsuspoliitiliselt nii suunata, et kogukond saaks ikkagi areneda. See on väga keerukas küsimus. See on ka harta järgi sisedemokraatia – sisestruktuurid on kohaliku omavalitsuse enda küsimus. Küsimus on, kas külavanem peaks saama uue staatuse, kas peaks juurde looma, nagu neid paljudes külates on, külaseltse – mis on need parimad vormid. Peaks saama soovitusi anda. Paljudes riikides need soovitusel peale tekivadki. Pikapeale kujuneb jälle kogukond. Praegu on kogukonnad reformi tõttu osalt lõhutud, midagi ei ole teha.

Mis puutub sellesse, kuidas poliitikat võiks edasi arendada, siis ma kujutan ette, et kohaliku omavalitsuse poliitika aluste raames võiks ka need teemad rahulikult koos teiste üldiste probleemidega läbi arutada. Kui te mäletate, siis aastal 1993 võttis Riigikogu vastu otsuse, et Eestis on ühetasandiline kohalik omavalitsus, ja kõik muu hakkas selle ümber pöörlema. Nüüd ma kujutan ette, et nii lihtsalt see enam ei käi – aeg on palju keerukam, eks ole –, aga kui Riigikogu võtaks vastu teatud üldprintsipi, millest lähtudes omavalitsus peaks Eestis toimima, siis saaks kogu süsteemi vaadata terviklikult nii strateegia kui rakenduskava seisukohalt ja tekiks ühtne arusaam. Praegu me natukene heitleme ühest kohast teise. Tundub, et valdkonna jätkusuutlikku aluskava ja sellega seonduvaid tegevusi me ole suutnud Eestis välja mõelda.

11:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Toomas Väinaste.

11:30 Toomas Väinaste

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Me teame, et sa oled pikka aega tegelenud omavalitsuse temaatikaga. Peale ühinemisi ei ole omavalitsusliitudes veel kaugeltki kõik paika loksunud. Millisena sina omavalitsusliitude edasist tegevust ette näeksid?

11:30 Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne

Aitäh hea küsimuse eest! Ma natuke sel teemal eelmises vastuses juba peatusin. Selle arutelu ettevalmistuse käigus me kohtusime kolme omavalitsusliidu juhtidega. Need olid Harjumaa Omavalitsuste Liidu juhatuse esimees Andre Sepp ja liidu tegevjuht Joel Jesse ning Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu juhid, näiteks juhatuse esimees Eve East, samuti Pärnumaa Omavalitsuste Liidu juhid. Ja need kolm, samuti Tartu ja mingil moel ka Rapla ongi liidud, kes suudavad praegu tegevust jätkata. Ja, vabandust, muidugi ka Lääne-Viru. Need liidud tahavad selles raamistikus midagi ette võtta. Aga küsimus on raamistikus. Vaatame ülesannete sisu ja õiguslikku baasi. Ma ei taha minna konkreetseks, aga korra ma juba mainisin, et kui MTÜ-na praegu toimiv maakondlik liit peaks jätkama, siis tema planeeringualane tegevus on küll seaduses kirjas, aga kuidas seostub sellega, vabandust, arengukavaalane tegevus? Need on kaks eraldi protsessi, üht teeb riik, teist omavalitsus. See ei ole mõistlik. Ja samas, kui maakonna arengukava valmis saab, siis kuidas see hakkab toimima omavalitsuse suhtes?

Enne tekkis ka küsimus, kas ei tekiks dubleerimist omavalitsuse ja riigi või edaspidi siis regiooni ülesannete täitmisel. Teiste riikide praktika näitab, et ei teki. Vastupidi, Lätis tekkiski ainuke probleem sellest, et nemad jätsid alles vaid riikliku planeeringu piirkonna ja sellest ei piisanud, et arendada Riia ja muu Läti piirkondade tasakaalu teemat. Miks Soome teeb tugevad maakonnad? Just selle tõttu, et

praegu on Helsingi ja nn Suur-Helsingi nii tugevaks muutunud, et teised piirkonnad ei suuda nendega võistelda. Ma lugesin Soome seaduseelnõu, mille kohaselt antakse valitsusele õigus kehtestada Soome eri piirkondades kahetasandiline nn kriisiabi. See tähendab seda, et valitsus võib teatud piirkondi, sh ka osavaldasid, mis on minu arust väga huvitav, teatud meetmete abil järele aidata. Neile antakse soodustused, mida kasutades piirkonnad saavad ehk elujõu tagasi. See on eelnõu, see pole veel seadus, aga lugedes jäi sellest väga sümpaatne mulje.

Mis puudutab nende liitude funktsioone, siis kui liitu kuulub vaid kolm valda ja igapäevane töö toimub valdades sees, siis me ei saa ju anda käsku, et peaks toimuma väga suur koordineerimine. Kui te mäletate, siis ma ettekandes nimetasin kolm eri varianti. Praegune maakondlik omavalitsusliit võib jätkata oma tegevust. Teine on regionaalne lahendus. Mis see regioon Eesti mastaabis on, on omaette teema, sest enamik ameteid ja inspektsioone on loonud oma struktuuri ja need ei pruugi omavahel haakuda. Julgeolekustrateegiast rääkides tuli välja, et kui tekib kriisilukord – kas majandus- või sõjaline kriis –, siis oleks vaja tegevuse koordineerimist, kuid meie regioonid on erinevad ja koordineerimine on väga keerukas. Ja kolmas, kõige tähtsam teema: kuidas seostub valla ja linna ja regiooni areng inimese igapäevaeluga. Siin on mängus need kolm momenti, millest ma rääkisin.

Soomes kavandatav lahendus tundub väga mõistlik olevat. Ettevõtlus, arengutegevus ja töajõud ehk siis ka kutseharidus võiks regioonis olla ühes plokis. Sel juhul ei vaadata probleemidele mitte enam nii, nagu näiteks praegu töötukassa vaatab, lähenedes neile ainult sektoriaalselt. Või võtame teise suure valdkonna, sotsiaalkindlustuse. Sealgi lähenetakse probleemidele puhtalt sektoriaalselt, aga võiks läheneda ka regionaalse tegevuse aspektist. See kõik pakub kindlasti mõtlemisainet, kuidas laiendada võimalusi probleeme kohapeal tunduvalt efektiivsemalt lahendada.

Põhivastuolu on praegu tegelikult selles, et horisontaalse ja sektoriaalse juhtimise vahel on aastaid Eestis lõhe olnud. Mitmes teises riigis on see probleem nr 1. Justiitsminister vaatab, kas kõik on õiguslikult korrektne, rahandusminister vaatab, kas kõik on finantsiliselt korrektne ja kolmandast aspektist vaatab regionaalminister, ükskõik mis nime ta ka ei kannu. Tema vaatab seda, kas süsteem on regionaalselt tasakaalus. Ka Eestis võiks mõelda, kuidas leida võimalusi regionaalseid liite edasi arendada.

Üks võimalus oleks vaadata Läti poole ja mõelda, kas regionaalne planeering võiks olla riigi ülesanne ja omavalitsuste funktsioonid võiks olla maakondlike omavalitsusliitude kanda. See on teema, mille üle me peaks kindlasti väga põhjalikult diskuteerima. Harjumaa Omavalitsuste Liit näiteks on algatanud koos seitsme Eesti omavalitsusliiduga projekti, mille raames tahetakse luua Eesti regionaalne mudel või vähemalt analüüsida, kuhu see võiks välja jõuda. See töö on ka praegu käimas. Loodame, et Harju projekt õnnestub ja me saame paremat informatsiooni võimalike arengute kohta. Maakondlik koostöö on praegu väga ebaühtlane, nii nagu kunagi oli ebaühtlane valdade ja linnade areng. Ka seepärast oli seda reformi vaja. Osa väikesi valdu muutus järjest väiksemaks, osa suuri muutus suuremaks ja diferents aina kasvas. Nüüd on see ühtlustamine paljuski toimunud ja sama peaks saavutama ka regionaalse tasandi puhul. Aga kas see on võimalik ja kui on, siis millistes õiguslikes, finantsilistes ja korralduslikes vormides?

11:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

11:35 Külliki Kübarsepp

Hea aseesimees! Aitäh, ettekandja! Väga paljud haldusreformi puudutavad järeldused kattusid Vabaerakonna fraktsiooni järeldustega. Minu küsimus puudutab ääremaastumise kontekstis külade rolli. Minugi arvates peab külade roll suurenema. Eile oli meil riigireformi probleemkomisjonis külade õiguste teemal arutelu, kus üks Kesk-Eesti vallavanem väitis, et külad on kadumas. Kas teie arvates on Eestis külad kaduv nähtus? Ja teine küsimus on selle kohta, et Rahandusministeeriumi kinnitusele oli see territoriaalne reform alles esimene etapp. Te ise ka märkisite, et identiteedi kujunemine võtab palju rohkem aega kui viis kuni kümme aastat, pigem vähemalt 20 aastat. Mis on teie arvates see minimaalne või maksimaalne aeg, mille möödumisel võiks territoriaalset reformi jätkata? Ma saan aru, et suund on võetud tõmbekeskustele.

11:36 Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt külade rollist. Nagu ma püüdsin selgitada, riik külade tegevusse harta põhimõtete järgi väga aktiivselt sekkuda ei tohiks. Subsidiaarsuse põhimõttest tulenevalt – see on siis lähimuspõhimõte, üks ole – on see omavalitsuse sisemine küsimus. Kuid riik saab seda kas soodustada või mitte soodustada. Mulle tundub, et asjade seis on paikkonniti ääretult erinev. Eestis on kohti, kus külaliikumine on väga tugev, kus omavalitsus tegelikult baseerub küladel, on moodustatud külavanemate kogu, mis on vallavanemale ja volikogule nõu andev kogu, töö on ääretult intensiivne ja igapäevane. Samas on paikkondi, nagu teiegi väitsite, kus omavalitsused on külaliikumisest tagasihoidlikult huvitatud või siis külad ise ei ole väga aktiivsed – eri põhjustel, jällegi. Nagu te teate, Eesti ajalugu ei ole külaelu säilimist soodustanud ei majanduslikult ega ka puhtpoliitiliselt. Kõigile on teada, kuhu me oleme ajaloo keeristes sattunud. Selle tõttu on suitsude lugemine väga tähtis. Kui külas on üks-kaks-kolm suitsu, siis on väga raske seal aktiivset külaelu üles ehitada. Aga pigem muidugi las külad jäävad alles, identiteedi aspektist on see väga oluline.

Nüüd, mida on tehtud ja mida võiks teha? Mulle tundub, et võiks edasi mõelda teemal, et on hakanud tekkima külade unioone. Ise olen ka ühe külaga seotud. Meil tehti oma külaselts, on ka külavanem ja me käime seal kohal ja arutame asju. Kunagi olin ma tormalaste Tallinna seltsi juhatuses, nii et selles mõttes ma saan aru, millest räägite.

Üldiselt meie ei pea ette ütlema, mida küla tegema peab – siis kaob enesekorralduslik aspekt ära.

Samas ma ei salga, et vist 13–14 aastat tagasi oli ettepanek hakata Riigikogus külade tegevust sätestama, nagu tehti osavallaga. Väga hea, et see nii ei läinud. Vastasel juhul oleks me tekitanud uudse haldusstruktuuri. Aga küla on enesekorralduslik mehhanism, mis peaks elu vallas edasi viima.

Haldusreformi jätkamisest ma praegu ei räägiks. See etapp tuleb kõigepealt üle elada. Ma ei räägiks ka vigade parandusest, aga tõesti, kuna ühinemine oli põhiliselt küll vabatahtlik, aga lõpuks natuke ka sunniviisiline, siis need kooslused kõik ei ole veel saanud oma loogilist elu elama hakata. Sellepärast ma arvan, et las asjad olla üks valimisperiood kindlasti, kui mitte kaks või kolm. Las süsteem näitab oma elujõulisust, las inimesed näitavad tahet selles kogukonnas elada. See tahe peab tekkima.

Te tahtsite küsida, üks ole, kas tuleb reformi uus etapp. Praegu on 15 maakonda ja ma edasisega küll ei kiirustaks. Sest kelle jaoks me reformi teeme? Ikka inimese jaoks. Ja mäletate, omavalitsusel on kaks eesmärki: tagada demokraatia ja enesekorraldus, teenused. Juba praeguse reformiga on omavalitsused mingil moel inimestest kaugemale läinud, võim on kaugenenu, eriti muidugi maal. Enne oli juttu, et ka sellepärast vajavad kõik transporti. Loomulikult, inimesed on erinevad. Kui keegi saab interneti kasutamisega hakkama, siis temale polegi tähtis, kus vallamaja paikneb, üks ole. Aga ka vanem põlvkond peab saama, nagu ka põhiseadus ütleb, võrdväärselt teiste inimestega oma elu elatud. Las see etapp, kus võim on nagunii juba rahvast kaugemale läinud, olla praegu. Efektiivsus on oluline, kuid mingi tasakaal enesekorralduse võimalusega on saavutatud. Ma edasisega ei kiirustaks, ei inimese aspektist ega ka halduskorralduse aspektist.

11:39 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja, suur tänu! Kolmanda ettekande teeb maaelu edendaja, ettevõtja, Riigikogu töö kogemusega Nopri talu peremees Tiit Niilo. Palun!

11:40 Ettevõtja Tiit Niilo

Tervist, austatud rahvaasemikud! Aitüma, austatud juhataja! Mis värk siin täna on, et tähtsa küsimuse puhul talupoeg küla vahelt välja toodi? Ega ei saa tuua, kui ei soovi tulla ja ei ole miskit öelda. See tänane pealkiri on see, mis minusuguse lehma ja juustu kõrvalt välja tõi. Ja pealkirjaks panin mitte "Andke toetust manu!" ja "Tehke kallim piima hind!", vaid hoopis midagi ebatavalist maaka suust ja üritan seda siin esitleda nii kiires korras, kui ajalimiit lubab. Pealkirjaks on ei rohkem ega vähem kui üleskutse "Puhtaima riigi imago saamiseks, selle nimel ühiseks tööks". Ja selle puhtaima riigi mõõdupuu on esimene maheriik maailmas, mida saab omakorda mõõta sellega, kui palju on sertifitseeritud pinda põllul ja korjealal.

Teen väikse sissejuhatuse selle kohta, mille põhjal, mille ajal ma täna soovin ja julgen selle üleskutse teha. Vaatame otsa talupoja loole. Mulle tundub, et sinna üles on hästi väikseks näha kogu see asi, mis mul austatud poliitikute ette toodud on, aga ma ei soovi neid slaide teile ka ühekaupa siin ette lugeda, nimetan mõned tähtsamad asjad. Vajalikud on kontseptuaalsed muudatused, muidu kärvame kõik ühekaupa. Seda tavaline inimene ei mõista. Ennist küsisin kohvikus Jüri Adamsi käest, et mis sa maakate

asjast arvad. Ta ütles: "Aga mis teil viga? Nopriil kõik kohupiimad üksteise kõrval igas poes. Peaks ju korras olema."

Tahan teile, sõbrad, kinnitada, et praegu on mõned meist hinges, aga tuleviku jaoks tuleb olulisi muudatusi teha. Miks on õige aeg sellise üleskutse tegemiseks? Teie peaksite ju praegu oma programme tuunima, rahvale sõnumeid vormistama. Kohe-kohe hakkab uus rahastamisperiood ja Eestimaa otsib oma väljakutset, oma Nokiat. Peale selle on ka Eestis ärganud teadlikud tarbijad, kes nõuavad puhast sööki ja keskkonda ning seda, et Eestil oleks miski, mis kõiki ühendab ja mis teda maailmas teistest eristab. Mina julgen selle veerand tunniga enda kogemuse põhjal üldistada seda, mis on minuga selle iseseisvusaja jooksul juhtunud. Seepärast annan mikroülevaate sellest, mis on Nopri näitel ühes Eestimaa tagumises külas sündinud.

Siin nimekirjas on talupidamine alates 1990. aastast. Kohaliku eluga on sunnitud tegelema kõik, kes küla vahel on toimetanud ja toimetavad, ning mitte ainult oma lehmafarmi ja põlluga, vaid kõige sellega, mis elukeskkonda loob. Nende aastate vältel on selliseid tegevusi olnud ja sellest saavad kõik normaalselt mõtlevad inimesed ka aru. Üks nendest, millega aastal 2012 algust tegime, oli algatus "Tule maale!". See, mis sellest saanud on, on omaette teema. Aga teema on endiselt aktuaalne, sest ükskõik kui mitu töökohta sa luua soovid, ammu enam pole kedagi varnast võtta. Vähemalt viis aastat tagasi tuli juba iga töökoha täiteks inimene väljastpoolt tuua. "Tule maale!" oli see algatus, millega soovisime olukorda muuta. Tänapäevaks on ka Nopri talu jõudnud tasemele, kus tööle on vormistatud neli ukrainlast ja üks venelane. Eestimaalaste maale aitamiseks talupoja võim üle ei käinud ja praegu kasutan neid võimalusi, mis on olemas.

Pidin Nopri näited põgusalt üle vaatama. "Ehtne talutoit" ja "Talust otse Sinule". Teadlik ja ostujõuline lõpptarbijaja on see, kes võiks hinnata meiesuguste toodet, mis on veidi kallim suurtööstuse tootest. Jaekliendid on meie näitel kõik suuremad toidupoed, kõik ketid. Kasutusel on 550 hektarit ja piima toodab 220 lehma. Tööandja 30 töölisele – oma kandi suurim tööandja. Seda, et kõik ei ole enam kohalikud, juba nimetasin. Müügikäive on 1,5 miljonit kohalikku raha ja kasum on null. Jüri küsis, mis tegelikult viga on, et sa siin oled ja meile seda sõnumit tood, kõik paistab ju maakatega korras olevat. 27 aastat oleme tööd teinud ja nüüd on järgmisele generatsioonile üleandmise aeg. Te näete, et hõre ei ole mitte ainult minu pealgi, ilmselt hakkab varsti hõre ka kõrvade vahel ja ihu saab ka otsa. Kui järgmine generatsioon seda tööd üle ei võta, siis Eesti kohaliku toidu tootmine ei jätku, vähemalt küla vahel mitte. See siinne aastaarvude nimistu on ühe tavalise talu lugu, ainult selle erisusega, et Nopri lugu jätkus 1998. aastal piima töötlemisega ehk lisaväärtuse andmisega, misjärel tuli otseturundus poodidele, kus pidi suutma olla konkurentsivõimeline kõigi teiste hulgas. See, et maaelu näitamine kuulub toidu müümise tegevuste hulka, on ka arusaadav. Maakad teavad, et kohalik ressurss on olulisim võimalus ellujäämiseks, tegutsemiseks ja kasumi teenimiseks. Aastal 2015 tegime algust kasemahla arendusega, mida on mitu aastat seda- ja teisipidi uuritud. Turule on toodud seitse kasemahlatoodet. Tänapäevaks on tootmine sisuliselt lõpetatud, sest Eesti riigis sellega midagi teha pole. Eesti rahvas laseb selle mahla ise endale keldrisse – sõida puu taha, talupoeg, oma kalli kasemahlapudeliga. Ja väljamüümiseks on vaja enam kui kaabuga talumehe pilti sildi peal. Tagumine suur ettevõtmine oli Hollandi juustumeistri palkamine oma piimatööstusse toodet arendama, et tegu oleks maailmatasemel tootega.

Saate aru, minu näitel on viimane küsimus see, kas keegi minu järel tulevast viiest lapsest soovib jätkata seda sotsiaalset ettevõtlust, mida me oleme selle kuue põlvkonna ja viimase 27 aasta jooksul arendanud ja millele kõrvalt vaadates võib anda hinnangu, et nad ju elavad ja toodavad, poes on kõik saadaval, neil on kõht täis, mis viga on. Ongi nii, et hing on sees, aga ebavõrdne konkurents tapab. Ja see, et vaev ei paista lõppevat, on lühike kokkuvõte sellest minusuguste 27-aastasest punnitamisest. Kuidas siis uuele tasandile jõuda? Milline on ootuspärane tulevik? Seda, sõbrad, on teil siin saalis ju arutatud ülevaalt alla, alt üles, igatepidi. See, et eestlaste arv võiks kasvada ja riik peaks olema jõukas, ei ole mingi võõras ega arusaamatu teema. Aga selleks, et jõukus kasvaks, peame rohkem teenima, et saaks ümber jagada, ja vaesuslõksust päästab kallite toodete eksport. Seda kinnitan oma kogemuse põhjal, et kalleid tooteid on Eestimaa tarbijale väga raske müüa. Kui Stockmanni kaubamajasid oleks palju, poleks probleemi, ent neid on kõigest üks. 4% meie toodangust läheb Stockmanni kaubamajja, mis on meiesuguse toodetele väga vastuvõtlik, ent see teeb kõigest 4% meie toodangust. 96% on vaja müüa hinnarallis kõigiga, kes siia tulla saavad, ja tulla saavad kõik.

Seega, Eesti peaks väärtustama puhast loodust ja tervislikku toitumist, mis on kõik need aastad Nopri oluline ideoloogia olnud. Ja nüüd väljavõtte meie strateegiast: "suund kõrgema lisandväärtusega toodangule" ja "tootmine – töötlemine – näitamine uuele tasandile". See, sõbrad, tähendab seda, et

tooraine tootmine ehk primaarsektor, töötlemine ja maaelu näitamine seda soovivale külalisele peaksid olema sellised, mis annavad meie tarbijale positiivse emotsiooni. See tuleb järgmisele tasandile saada. Mis see on? Kuidas seda teha? Ja kas selline lähenemine ehk "kõrgem lisandväärtus toidule ja selle eksport" sobiks ka riigile? Need on minu tänased küsimused.

Võtsin siia tulles ette uue põllumajanduse ja kalanduse arengukava eelnõu. Hästi lühike hinnang sellele on, et sisu on mitterahuldav, ehk see ei päästa maaelu ega Eestit. Seal plaanitakse Euroopa keskmist ehk Euroopas lubatavat standardit ja kõigele on juurde pandud, et natukene paremini kui Euroopas keskmiselt. Seal on täiesti tavalised ettepanekud, et on vaja konkurentidest eristuda ning puhas ja värske toit peaks olema see, mis aastani 2030 maakatelt tulema peaks.

Aga mis siis päästaks meid vaevast siinkõneleja meelest? See on see, mida te ei kuule küll mitte esimest korda, ent maaka suust kuulete täpselt siin kohas tõenäoliselt esimest korda. Eesti peaks imagoloogiliselt olema maailma puhtaim riik. See annaks väga palju ja ma loodan teile selle kohta veel mõne rea näidata. Austatud rahvaasemikud, see, mida see tiitel eeldab, on meil olemas. See tähendaks 51% mahemaad, s.o põllumaa pluss metsakorjemaad. Me oleme prügimajandusega hiilanud ja sellega maailmas märgi maha pannud – seda teame kõik. Me peaks võimaldama nutikat innovatsiooni kõiges, läbipaistvust ja usaldusväärsust ning et külalised saaksid seda kogeda ehedana, nagu see meil on. Mispärast teen mina, maakas, sellise ettepaneku? Aga sellepärast, et sama jama, sõbrad, on tervel Eesti majandusel – eristumist ei ole. Kõik mõtlevad välja, mis värvi oma pakend värvida, kui palju ja kust saada toetust turunduseks, oma viguri väljanäitamiseks, et mille poolest erineb minu asi maailma teistest asjadest. Sellest, et selline ebavõrdne ja toetuspõhine maaelu, nagu meil praegu on, ei ole jätkusuutlik, oleme ka aru saanud. Tänane mahepõllumajanduse pale paistab ühise raha raiskamisena, kuna meil on 200 000 hektarit mahemaad, aga toodangut napib ja ekspordimaht on kõigest 30 miljonit eurot aastas. See on see, mis näitab maakate nutikust: kui Euroopa on mulle sellise võimaluse pakkunud, siis ma saan topeletoetust ja elan ära.

Aga miks ei ole siis suudetud toodangut toota ja seda eksportida? See on see, mis on minu näitel teie ees. Ehk miks ei ole Nopri praegu mahetootja? Aga sellepärast, et meil ei ole võimalik täiendavat kulu võtta. See hind, millega me praegu tooteid müüme, on reaalselt omahinnast madalam. Olen võtnud täiendavat kulu ja proovinud Tallinnas Stockmannis teha esitlust Nopri kui mahetootja kohta, nii et üks tärn on juures. Kulu on rohkem – tulu, enammüüki sellest ei tule. Seetõttu ongi teemaks see, et me ei suuda eksportida. See on põhiline mure, et me ei suuda oma eksklusiivset toodet kallile turule pakkuda. Riik peaks suunama puhta toidu tarbimist ning kutsuma riigiettevõtteid, lasteaedu ja koole seda tegema – sellepärast tuleb see ettepanek maakalt. See on selline ettepanek, mis peaks sisuliselt kõnetama igat normaalset inimest. Maakad saavad sellest ise väga hästi aru, olles selles keskkonnas, ja see on ka põhjus. Meie võtaksime teostada suurima vaeva ehk peaksime Eestimaad mahedalt ja puhtalt. See on see, millega riik keksida saaks. Ehk oleme valmis puhtalt pidama põldu ja metsa ning tootma puhast toitu, aga kõik, kogu ühiskond, peaks sellele kaasa aitama. Nii, edasi – enim kooskõlastusi. Loomulikult on meil, maakatel, vaja omavahelisi kooskõlastusi. Kui te arvate, et ma tuln siia esitama kogu maakate jõugu ettepanekut hakata ilusaks, puhtaks ja mahedaks, siis nii see ei ole. Aga ma kinnitan, et kõik, kellega olen saanud sel teemal rääkida ja sisuni jõuda, on õlale patsutanud ja öelnud, et see on adekvaatne plaan.

Mis meil siis on siin vahepeal olnud? "Welcome to Estonia", Eesti viie rikkaima hulka, rändrahnud, Skype ja IT-riik. Nendega ei ole suudetud teha midagi sellist, mida me vajame. Mis on meie eeldused, et puhtaima riigi imago saavutada? Praegu turist küsib, et millal see looduspark lõpeb, kui ta mööda Eestit ringi sõidab. Maailmas oleme õhu puhtuselt neljandal kohal. Meil on võimalus teha oma puudustest tugevused. Näiteks hõreastutuse, mis meid painab ja tekitab kõiki neid probleeme, mida eelkõnelejad kirjeldasid, saaksime oma tugevuseks pöörata, kui aluseks oleks puhta riigi imago. Tselluloositehas jäi meil tegemata. Meil on "Teeme ära!", mis on maailmas tuntud.

Põlevkivi ei määri veel meie mainet selles rubriigis, kuna selle tulevik ei ole kokku lepitud. CO₂

kaubandusega on täpselt samamoodi: maakaid sellesse väga pühendatud ega kaasatud ei ole. Aga meil on palju võimalusi ja me saaksime sellel suunal aidata. Metsakorjealade väärtusest on kasutamata 90%. Kinnitan, et metsakorjealadelt on võimalik sellisel moel lisandväärtust toota vähemalt samas väärtuses kui metsa enda ...

Aitäh, Tiit Niilo! Maaelukomisjon arvas, et sa võiks rääkida 20 minutit. Sul on juba läinud 21.32 minutit ja ma pean sind katkestama.

12:02 Ettevõtja Tiit Niilo

Aga ju läks hästi.

12:02 Esimees Eiki Nestor

Aga on küsimusi. Anneli Ott, palun!

12:02 Anneli Ott

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt, Tiit, palju tänu sulle! Ma arvan, et see mõte, et külas või kogukonnas elades peavad kõik panustama, seal ei saa olla kõrvaltvaataja, on väga oluline. Ka kõrvaltvaatamisel on oma suur mõju kogukonna arengule. Aga sinu ettekanne oli väga huvitav ja tõstatas ka palju probleeme. Ütle, mida sa näed selle vundamendina, millele toetudes me saaksime kasutada kohalikku ressursi ja rajada ökoloogiliselt tasakaalustatud riiki. Mis on need põhilised momendid, millest me alustama peaksime: kas inimeste valikute suunamisest ja mõttemaailma muutmisest või mingitest konkreetsetest riiklikest meetmetest? Mis on see vundament, millelt me peaksime hakkama edasi liikuma?

12:03 Ettevõtja Tiit Niilo

Sõbrad, see on terviklik kava. Ja see, millisest otsast alustada, on ju teada, sellega on algust tehtud. Praeguses koalitsioonilepingus on kirjas, et tuleb asuda mahemajanduse tervikkava teostama. Selleks on isegi mitu mõõdikut kirja pandud: aastaks 2021 peaks olema 250 000 hektarit mahepõllumaad ja 1,5 miljonit metsakorjeala, mis teeb 60% metsaalast. Need on väga olulised märgid. See arvude teema on see füüsiline vara ja mõõdetav tulemus, mille abil me saame riigile imagot luua. Seesama kava eeldab, et me harime üksteist, me teeme koolides, rahva ja ostjate hulgas seda tööd, mida saab juba praegu Eestis teha. Meil on söök laual ja riie seljas, me ei pea enam puusalt töötama, vaid me saame sisuliste asjadega tegelda. Eesti inimeste harimine sellel teemal on loomulikult oluline ja kõik võidavad kokkuleppe saavutamisest, et see on kõigile vajalik, mida puhta Eesti imago annab.

12:05 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

12:05 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja, kõigepealt suur tänu selle ettekande eest! Selles oli nii praktilist kogemust kui ka julget soovi tulevikuks. Minu küsimus puudutab ühistegevust. Juba 20. sajandi alguses pani ühistegevus aluse Eesti majanduslikule sõltumatusele. Kuidas on meil praegu maapiirkondades lood põllumeeste, ettevõtjate vahelise ühistegevusega?

12:05 Ettevõtja Tiit Niilo

Ühistegevusega on kehvad lood. See on üks põhjus, miks me oleme täpselt sellises olukorras, kus me ühekaupa kulutame energiat nii tootmisvõimekuse parandamiseks, töötlemiseks kui turundamiseks ehk mahamüümiseks. Me teeme seda kõik mikroettevõtete, väikeettevõtete tasandil oma võimete piires ja oma tagasihoidliku rahaga. Kui Eesti ajal tõi rikkuse majja eksport ühistute kaudu ja artikliteks olid või ja peekon, siis praegu ei ole selliseid positiivseid näiteid, et keegi suudaks ühistuna Eesti toitu eksportida. E-Piim on üks nendest eksportijatest ja ka Saaremaa Piimatööstus on mahetoodete arendusega päris kaugele jõudnud, aga kogu toidusektoris kahjuks ühistegevuslikku töötlemist, turundust ega eksporti ei toimu.

12:07 Esimees Eiki Nestor

Aivar Kokk, palun!

12:07 Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea Tiit, ma kõigepealt tahan sind tänada väga sisuka ettekande eest ja selle eest, et sa olid valmis siia tulema! Mul on see mahe ja orgaaniline Eesti samamoodi hingel nagu sul. Mis me peaks tegema? Me oleme tegelikult Soome, Rootsi, Sloveenia ja Läti järel üks metsarikkamaid maid: meie maismaast katab mets 52%. Eesti on ka Sloveenia kõrval üks aktiivsemaid loodusliku uuenduse koha pealt. Ühelt poolt on see mahepind olemas, kui metsamaad vaadata. Teistpidi, nagu sa ise mainisid, põllumajanduses on palju neid mahetootjaid, kes võtavad raha välja, ainult et neid, kes pärast midagi ka müüvad, on vähe. Kas konks ei ole selles, et me peaks rohkem rõhuma sellele, et toetuse saamiseks peaks midagi ikkagi tootma? Siis saaks võib-olla nende tootjate – sinagi oled ju praegu seda – toetusi suurendada.

12:08 Ettevõtja Tiit Niilo

Veel kord: selle majanduse puhul on kogu asja konks motiivis toota raha saamiseks. Maakatel tuleb sissetulekust oluline osa toetusena ehk asi on mugavaks tehtud. Ma kirjeldasin ühte nendest näidetest, kui rääkisin, milline on praegu mahevaldkonna tulemus. See, kui riik aitaks turundusel ja tekitaks nõudluse, aitaks meid kõiki. See 200 000 hektarit hakkaks kohe töödeldavat ja turundatavat toitu tootma, kui sellel oleks tugi. Võtame sellesama kasemahla juhtumi. Meie pereettevõttes on praegu 250 tonni mahla sügavkülmas ja ootab eksporti. See eeldab väga erilist pingutust, et me suudaksime selle saata Aiasse, Saksamaale või kuskile mujale, ja seda on neli aastat tehtud. Eelmisel aastal läks õnneks: üle 200 tonni külmutatud toorkasemahla müüdi Saksamaale. Käesoleval aastal on see müümata, oleks abi vaja.

Nii et motiiv turule toota tuleb sellest, kui mikroettevõtjad, kes me kõik Eestis oleme, ei pea ise katma kogu kulu, kõiki tooraine tootmise, tootearenduse, töötlemise ja turundusega seotud artikleid. Kui riigi imagoloogiline tugi oleks reaalne ja selleks oleks eelarves vahendid, st eksporti ostuvõimelisele turule toetataks, oleks lugu hoopis teine. Metsaga on täpselt sama olukord. Meil on praegu kasutamata metsakorjealad, aga mitte ainult. See, mida kätkeb endas loodusturism, eeldab samamoodi müügi- ja turundusvõimet. Kui me oleks pildis kui maailma puhtaima loodusega riik, oleks ka surve ostjalt. Tal oleks himu ja huvi tulla siia teenust või toodet saama.

12:11 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

12:11 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Ma olen sellega nõus, mis puudutab mahetoodangu mittesõltumist mahetoetustest. Hea on kuulda, kui sellest räägib otse põllumees ja maamees ise – siis see on vastuvõetav. Kui sellest räägib minister, siis ollakse valmis ta kaigastega surnuks lööma. Ühte tuleb siiski tunnistada: see, et see toetus on tekkinud, annab võimaluse eksponeerida n-ö mahedaid numbraid, mis võib ühes etapis olla vajalik ja kasulik. Aga lõppeesmärk, toodangu kaudu lisandväärtuse loomine on kindlasti oluline. Ma tahan teie käest ka küsida. Te viitasite sellele, et teie kasum on praegu null. Ja ma ei saanud aru sellest, kas teie lapsed on valmis teie ettevõtte üle võtma. Tuleb tunnistada, et teatud ettevõtjatele võib ühel hetkel olla oluline ka see, kui nende käes on maad, millel on päris kõrge väärtus tänu tootmisvahenditele. See võib ka pensionisammas olla ...

12:12 Esimees Eiki Nestor

Küsimus!

12:12 Urmas Kruuse

... kuigi ma arvan, et iga ettevõtja unistus ei pruugi olla oma ettevõtte maha müüa.

12:12 Ettevõtja Tiit Niilo

Pensionisambast talu kujul on väga raske rääkida sel lihtsal põhjusel, et enamikul maakatest, kes peavad põldu, on 2/3 rendimaad ehk see pole nende oma. Seal on plusse ja miinuseid – pikk jutt. Nii et selles osas ei ole põhjust pensionisambast rääkida. Nüüd sellest, kas Eestis käib generatsioonivahetus. Käib küll, aga mitte sellisel moel, nagu oleks ootuspärane. Nopri on erakordne juhtum. Seal on eriline olukord selles mõttes, et viiest lapsest neli tiirutab oma ettevõtte ümber. Üks nendest on meierei

tootmisjuht ja teinud seda tööd palehigis aasta otsa. Kui vaadata maksmata arvete ehk täitmata kohustuste nimistut selle töö juures, siis tuleb nutt pääle. Arvata seda, et noored sooviksidki ainult vaeva, ei ole põhjendatud. Seega, müük, turundus ja eksklusiivtoodete ostuvõimelisele turule saamine on kõigi Eesti ettevõtjate eesmärk. Puhtaima riigi imago annaks võimekust ja abi kõigile, olgu tegu puitmajade, toidu, turismiteenuste või mingi muu toote või teenuse müüjatega.

12:14 Esimees Eiki Nestor

Siret Kotka-Repinski, palun!

12:14 Siret Kotka-Repinski

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea Tiit, tänan sind väga hea sisuka ettekande eest! Sa tõid enda ettekandes ka välja, et põllumajandusettevõtted suudavad tihti luua väga hea toote, kuid jäävad väga selgelt hätta turustamisega. Ja sa ütlesid, et riik peaks siin appi tulema. Ma olen sinuga nõus, aga kas sa tooksid oma isikliku kogemuse põhjal välja konkreetseid aspekte, kuidas riik peaks appi tulema? Mida peaks riik tegema, et põllumajandusettevõtted saaksid oma tooteid turustada ja eksportida?

12:15 Ettevõtja Tiit Niilo

Ma loodan, et selle katkijäänud ettekande mõte ehk üleskutse jäi kõlama: paremat riigi imagot sooviksid kõik, nii Eestisse tagasi tulijad, siin sündinud jne. Kuidas konkreetset oleks meil võimalik saada abi riigilt, sellest, kuidas ta käitub? Võtame meie oma armee, lasteaiad ja koolid, meie oma riigiasutused. Praegu on neil kõigil üks määraja: soodsaim hind. Meie kandi lasteaeda tuleb kohupiim Poolast. Meie enda pakutav sinna ei jõua, sellepärast et me ei suuda toota sellise hinnaga, olgugi et tarbijad on Võrumaal meie ümber. Meil läheb sellesse suunda marginaalne osa toodangust. Näiteks meie töötame ainult lõppkliendiga ehk poetarbijaga, kes peaks olema ostuvõimeline ja teadlik.

Riik saab igal juhul aidata müüa eestimaist toitu, kui lepitakse kokku selles, et me ei tapa üksteist ainult hinna nimel töötava konkurentsi. Jälgime seda, mis toimub näiteks toiduliidu vedamisel: üks igavene tülitsemine käib odavaima hinnaga müügist üle kodumaisele turul. Vaadatakse, kuidas saaks tarbijat erinevate märkidega lollitada, aga läbipaistvust, mida toit tegelikult sisaldab, me kuidagi ei taga. Kui meil oleks võimalik müüa ehtsat kallist väärdatud toodet väljapoole, siis me saaksime oma tööliste kõrgemat palka maksta ja nemad suudaks ka omatooteid ostma hakata. Nii et siin on väga palju teemasid, vastuolusid ja riigi võimalusi.

12:17 Esimees Eiki Nestor

Liina Kersna, palun!

12:17 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud härra Niilo, suur tänu teile selle ettekande eest ja ka nende toodete eest, mille austaja on meie perekond olnud juba väga pikka aega! Teie juures käies on tõesti alati hea näha seda, et terve perekond on ettevõtte tegemistesse kaasatud. Te ütlesite ka, et viis teie praegust töötajat on Ukrainast ja Venemaalt, samas kui Võrumaal on üks Eesti kõrgemaid tööpuuduse näitajaid. Mis on teie kogemused – miks te ei leia Võrumaalt piisavalt töötajaid? Kas neid teie arvates lihtsalt ei ole? Kas te maksate liiga vähe palka võrreldes piirkonna keskmisega või inimeste oskused ei vasta teie ootustele? Millised on need põhjendused?

12:18 Ettevõtja Tiit Niilo

Aitüma, Liina, väga kohase ja asjaliku küsimuse eest! Palka maksan Euroopa mõistes loomulikult vähe. Töölisele on ju maailm lahti, eks tema vaatab, kus on parem palk. Kui võtta Võrumaa keskmine palk, siis maksan üle selle, aga see ei taga seda, et 30 töökohaga ettevõttes oleks press või keegi ukse taga ootaks. Nii et iga jumala töökoht, mille me loome, tuleb sissetoodava tööjõu arvel. See, et Eestimaa rahva hulgas on vähemalt 5% neid, kes oleks erinevatel tingimustel nõus maale elama asumaks, on fakt. Selle oleme maale aitamise tegevuse aastate käigus ära kontrollinud, ent sellest ei piisa. Ainult tööandjast ja tema pakutavast palgast ei piisa, et maal oleks normaalne elada. Kõik muud elemendid, muud teenused mõjutavad ka.

Nii et meie saame kinnitada, et maal on kohalikus mõttes konkurentsivõimelise palgaga töökohti

piisavalt, ent ei ole neid, kes sinna tulla tahaksid. Kuidas sellist soovi inimestes tekitada? Seda saabki tekitada selle mõtte abil, et puhta loodusega, privaatsust pakkuval ja hajaasustusega Eestimaal on prestiižne elada. Siin tahavad elada need, kes maaelu ja seda elukeskkonda hindavad. Siis ei ole kõigse tähtsam näitaja palk, nagu see praegu välja paista võib või olema kipub. Neid, kes tahaksid mujalt ilmast tagasi tulla ja kelle tunnitasu peaks meie juures algama 7 eurost, on väga palju. 7 eurot tunni eest suudan ma maksta hollandasele, kes on spetsialist ja keda mul siit võtta ei ole. Neid, kes ei ole spetsialistid ja keda tuleb ise välja õpetada, ma veel 5 eurot maksta ei suuda, sõbrad. Suudaksin, kui mul oleks kõrgema hinnaga müümise võimalus.

12:21 Esimees Eiki Nestor

Austatud Nopri talu peremees Tiit Niilo, aitäh ettekande eest! Küsimuste aeg saab kohe otsa. Tänud!

12:22 Ettevõtja Tiit Niilo

Aitäh, et ära talusite! Minu etlemiskogemused on ammu kustunud. Nagu te aru saite, tahetust kolmandik sai edasi antud, kaks kolmandikku jäi andmata. Huvi korral saate siit vaadata.

12:22 Esimees Eiki Nestor

Avan läbirääkimised. Maaelukomisjoni ettepanekul soovin, et kõigepealt võtaksid sõna fraktsioonide esindajad, ja eeldan, et nii ka läheb. Urmas Kruuse Reformierakonna fraktsiooni esindajana, palun!

12:22 Urmas Kruuse

Austatud istungi juhataja! Väga head kolleegid! Auväärsed ettekandjad! See, mis siit puldist täna kõlas, on oluline, tähtis ja tuleb tunnistada, et mõned asjad tulevad sammude kaupa. Ma mäletan, kuidas sellel raskel kriisiajal, kui ma minister olin, oli mahepõllumajanduse registri ettevalmistamine üks asi, mis alguse sai. Õnneks on see täna olemas ja siit tuleks edasi minna. Olen nõus sellega, et keskkond ja puhtus, sh mahepõllumajandus, on olulised märgid. Alustan sellest, mida saaks riik teha selleks, et see ettevõtlusvorm areneks. Ma arvan, et tuleks alustada kogukonnapõhistest mahepiirkondadest, kus ettevõtjad ja elanikud on valmis kokku leppima, et nad püüavad eristuda ja leida väljundeid ka lasteaedadele ja koolidele. Eestis on üksikud näited olemas, aga selle valdkonna toodang ja selle väärindamine ei too sissetuleku kasvu.

Ma võin teile kirjeldada ühte näidet enda kogemuse pinnalt, kui ma kohtusin Hiina aseministriga. Kui laua taga istuvad ministrid, kellest üks esindab 1,3 miljonit ja teine 1,3 miljardit elanikku, siis tekib küsimus, mida meil, väikestel, neile pakkuda on. Kui rääkida kogustest, võin lihtsalt näiteks tuua, et vaatamata sellele, et meil on kalanduses isevarustatuse tase üle 400% ehk saame rohkem püüda ja toota, kui ise tarbime, jätkuvalt sellest Pekingile üheks nädalaks. See tähendab seda, et sa pead eristuma, olema eriline. Aga kui me hakkasime nendel läbirääkimistel puhtast loodusest, puhtast õhust, mahemaast ja mahemetsast rääkima, siis me muutusime üsna võrdseteks partneriteks, sest sellest peetakse lugu. Nii et kõik võimalused ekspordi arenduseks parema kuvandi kaudu on ääretult olulised. Innovatsioonist. See on kindlasti sama vajalik nagu ühistegevus, turundus ja oskus oma kaupa müüa. Kui me vaatame, mis on maaeluga juhtunud, siis mulle tundub, et me alahindame teatud poliitilisi tegevusi, mis võivad üht või teist ettevõtmist mõjutada. Aivar Kokk nimetas siin maakaupluste sulgemise ja piirikaubanduse probleeme Elva vallas. Ma toon veel juurde ühe asja, mida elanikud ja kohalikud edendajad ise on öelnud. Tasuta transport, mis pidi tooma õnne kõigi õuele, on tekitanud uue probleemi. See tähendab seda, et maakauplustest ei osta enam kaupa ka kohalikud ja need kauplused pannakse kinni. Kas see on see tendents, mida me soovisime saavutada? Me tahtsime üle Eesti lahendada teatud piirkondade sotsiaalseid probleeme, aga tekitasime uue probleemi juurde. See näitab minu arvates asjatundmatust valitsuses ja seda, et tasuta transport ei ole maaelu mõttes kindlasti innovatsioon.

Härra Niilo rääkis noortest, järelkasvust. See on kindel, et see on globaalne probleem – see ei ole ainult Eestis küsimus. Olen maailma eri paigus kohtunud maaelu- ja põllumajandusministritega. Ka mujal on samasugune probleem: elanikkond vananeb, ettevõtjad on vanemad ja ettevõtte üleandmisega tekib raskusi. Kindel on ka see, et näiteks tänases Eestis võiks ja tuleks kaaluda seda maaküsimust. Tegelikult rääkis ka härra Niilo maa defitsiidist. Minu arvates ei ole mõistlik see, et riik müüb teatud osa maid. Ta võiks anda maad strateegiliselt, pikaajaliselt rendile näiteks noortele alustavatele ettevõtjatele, selleks et nad saaks jalad alla ja oma tootmist alustada. Maa on ressurs, mis on kindlasti ühele alustavale

ettevõttele oluline, ja seda ei pruugi olla nii lihtne kätte saada.

Kui rääkida ühest teisest asjast, siis Aivar Kokk tõi siia ka teede küsimuse. Minu ääretult suureks üllatuseks tuleb eelarvest välja selline tõsiasi, et kui ...

Palun kolm minutit juurde!

12:27 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

12:27 Urmas Kruuse

... 2016. aastal oli kohalikele teedele ette nähtud 59 miljonit ja 2017. aastal 66 miljonit, siis 2019. aasta eelarves on selleks vaid 51 miljonit. Tekib küsimus, miks sinna raha ei panda – isegi mitte peale seda, kui osal elanikel on makse tõstetud ja tulumaksuseadust sõna otseses mõttes muudetud. Väga selgelt peaks mõistma ja aru saama sellest, et küsimus ei ole ainult laenu võtmises, vaid ka olemasolevate ressursside mõistlikus kasutuses. Tahame või ei taha, vaba ettevõtlus on oma loomult kõige olulisem motivaator, ja on aus, et see on ka riskidega seotud. Samas tuleb ka väikeses Eesti riigis tunnistada, et kui me võtame näiteks Tallinna kõrvale sellesama Võru, Valga või Põlva, siis see on päris erinev, kuidas ettevõtja kapitali juurde saab, rääkimata laenu tagatistest või võimalustest arendusse investeerida. See tähendab tegelikult seda, et riik peab leidma finantse turutõrgete kõrvaldamiseks ja võimalusi, kuidas neid ettevõtjaid aidata.

Üks võimalus, mida me oleme osaliselt kasutanud, aga mida tuleks tulevikus rohkem rakendada, on seotud Maaelu Edendamise Sihtasutusega, kes võiks pankade eiratud arendusi toetada ja võtta selle riski, mida on hädaliselt vaja nendele piirkondadele. Vastasel juhul tekib küsimus, miks ma peaksin midagi arendama nii suures riskipiirkonnas, kui ma võin minna Harjumaale või mida iganes. Ühel hetkel hakkavad majandus ja meie sissetulekud väga selgelt rolli mängima. Väga hea kogemuse sain aasta põllumehe konverentsilt, kus noored ettevõtjad kirjeldasid oma arusaamist, kuidas tuleks tulevikus ettevõtlusega tegeleda, mis on need väljakutsed. Ma toon teile lihtsalt ühe näite. Põllumajandusmaa hind on kasvanud kümneid kordi võrreldes 10 või 15 aasta taguse ajaga – me oleme müüginumbrites jõudnud juba umbes 4000 euronit hektari kohta –, aga selle kümne aasta jooksul on piima hind samaks jäänud.

Siin on küsimus selles, kui palju me suudame maakeskkonnas ühelt hektarilt kasumit toota, selleks et enda sissetulekut kasvatada. See viitab väga selgelt sellele, et me peaksime seda maaressurssi vaatama laiemas võtmes ja läbi biomajanduse prisma. Mismoodi seda teha? Kas see on seotud toidu või energia tootmisega? Fakt on see, et sissetulekud peavad kasvama, vastasel juhul inimesed maal püsida ei taha. Läheme siit natukene edasi ja mõtleme (aeg saab küll otsa), mida meil on veel võimalik teha. Olen kindel selles, et elu maal on võimalik. Naljamehed ütlevad selle kohta, et vastu peavad vaid tugevamad, aga riigil on siin võimalik leevendada tõkkeid, et ettevõtlikud inimesed saaksid toimetada. Selle teenistuses peaksid olema majanduskeskkond ja maksusüsteem ning sissetulekute suurenemise eest ei tohiks karistada, et inimene tunneks, et tema pingutusi ka vääriliselt tunnustatakse. Aitäh!

12:30 Esimees Eiki Nestor

Anneli Ott Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:30 Anneli Ott

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Tänan ka kõiki eelmisi ettekandjaid väga sisukate ja arukate ettekannete eest! Maaelu arengu teema on kindlasti hästi lai. Eks maaelu on nagu iga teine elu, st puudutab kõiki valdkondi. Mul on hea meel tõdeda, et valitsus on viimastel aastatel astunud ka väga olulisi samme selleks, et olukorda maal parandada. Nagu eelkõneleja ütles, selleks on võimalusi, ja ma näen, et neid võimalusi on ka kasutatud.

Meile teadaolevalt on riigi regionaalareng koondunud põhiliselt kahte tõmbekeskusesse, mis on loomulikult Tallinn ja Tartu ning nende lähedased piirkonnad. Ma arvan, et edaspidi saabki regionaalpoliitika päästerõngaks tugevate maakonnakeskuste loomine. Näiteks on praegu 44% avaliku sektori töökohtadest Tallinnas ja 23% Tartus ning ülejäänud 33% jaguneb kõigi teiste maakondade vahel. Väiksemate keskuste arengule pole ju pikki aastaid teadlikku tähelepanu pööratud. Siinkohal peamegi nüüd seda enam panustama 13 tugeva tõmbekeskuse arendamisse, milleks on ellu kutsutud ka töökohtade loomise või pigem avalike töökohtade Tallinnast väljaviimise meede.

Praeguseks on Tallinnast välja viidud üle 700 ametniku või töökoha ning sellesuunaline töö jätkub ka edaspidi. Siinkohal räägivad kriitikud küüditamisest ja mingitest sellistest terminitest. Elades ise maapiirkonnas, küsin mina, miks me ei rääkinud küüditamisest või täiesti mõttetutest meetmetest siis, kui need koondamised ja ametite väljaviimised olid vastupidise suunaga ning kui inimesed pidid selle pärast minema kas Soome või vahetama oma elukohta. Siinkohal olen kindlasti seda meelt, et selle teemaga peaks edasi minema – vähemalt Tallinnas vabanevate töökohtade väljaviimisega ja uute töökohtade loomisega just maapiirkondadesse.

Kindel sihtgrupp, kellele me peame mõtlema, on need noored ja võib-olla ka juba lapsed suureks kasvatatud pered, kes tahavad oma juurte juurde tagasi minna. Nii-öelda uusi maaelanikke on võib-olla vähem, aga just neid, kes tahavad oma juurte juurde tagasi minna, oma vanemate kodu taastada või vanavanemate maja korda teha, on kindlasti rohkem – neid, kes seda tunnet oma südames hoiavad. Siin peame leidma lahendused, et neil oleks see võimalus. Regionaalse ebaühtluse vähendamine peab olema pidev regionaalpoliitiline suund. Selle teenistuses on ka see eesmärk, et riigi omavalitsused oleks jätkusuutlikud ning nende võimekus heade ja tänapäevaste teenuste pakkujatena oleks ühtlane ja tugev kogu Eestis, Kagu-Eestist Lääne-Eesti saarteni välja.

Keskerakonna eesmärk on jätkata viimasel kahel aastal käidud rada: vähendada Eestis lokkavat regionaalse arengu suurt ebaühtlust ning tagada Eesti piirkondade sotsiaalselt terviklik ja tasakaalustatud areng. Olulise muutuse on toonud otsus taastada kohalike omavalitsuste tulubaas. Viimase kahe aastaga on tulubaas järk-järgult kasvanud ning perioodil 2018–2021 suureneb see veel täiendavalt 185 miljoni euro võrra. Vastupidi 2009. aasta omavalitsuste tulubaasi vähendamise otsusele peame tähtsaks Eestimaa linnade ja valdade rahalise ressursi säilitamist ja järkjärgulist suurendamist, et omavalitsustel oleks võimalik teha uusi investeeringuid ning pakkuda kohalikele elanikele kvaliteetseid teenuseid. Tugev kohalik tasand ja kestlik maaelu tagavad elujõulise riigi, nagu on öelnud ka meie peaminister.

Ühtlase regionaalse arengu saavutamiseks oleme välja töötanud täiendavad riigisisised programmid, et Eesti äärealadel asuvaid maakondi toetada ja neid arengus järele aidata. Üheks selliseks maakonnaks on teatavasti Ida-Virumaa. Uuringud näitavad, et seal on Eesti kõige väiksema sissetulekuga ning kõige kiiremini kahanev ja vananev rahvastik.

Palun lisaaega!

12:35 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

12:35 Anneli Ott

Selleks, et tõsta kohalike elanike palga taset ning arendada piirkonna elukeskkonda ja ettevõtlust, panustatakse järgmisel neljal aastal sellesse piirkonda ligi 20 miljonit eurot. Kagu-Eesti on Ida-Virumaa kõrval samuti olnud üks keerulisemaid piirkondi, mistõttu on Vabariigi Valitsus otsustanud toetada ka Kagu-Eesti piirkonda järgmisel neljal aastal 3,2 miljoni euroga. Käivitatud programmid aitavad ettevõtlustoetuse abil vähendada regionaalse arengu suurt ebaühtlust üle Eesti. Oluline on tulevikus suurendada regionaalprogrammide rahalisi vahendeid ning miks mitte kaaluda ka mujal Eestis sama eesmärgiga programmide käivitamist. Ettevõtlust toetavad meetmed on vajalikud meie inimeste aitamiseks maapiirkonnas.

Elukvaliteediga maapiirkondades on otseselt seotud ka teede seisukord. Seda teemat tõstatatakse pidevalt ka Keskerakonna korraldatavatel üle-eestistel rahvaküsitlustel ja kohtumistel. Eelmistel aastatel pikalt kestnud kohalike teede alarahastamise ja vaid suurematele teeprojektidele tähelepanu pööramise asemel peame samavõrra parandama ka riigiteede olukorda maapiirkondades, sest nende halb kvaliteet on oluline piirkonna arengut takistav tegur. Praegusel juhul ei ole noored nõus kehva teehoolduse tõttu maale elama tulema ja riske ei soovi võtta ka ettevõtjad, mistõttu on maapiirkondades ettevõtluse areng takistatud. Kindel on see, et teede võrgustikku tuleb veelgi enam panustada ning esmajoones peavad kruusateed tolmuwabaks saama. Kuna kruusateede ülekaal on Eestis veel suhteliselt suur, võiksime selle protsessi kiirendamiseks kütuseaktsiisist saadud vahendid osaliselt teehoidu suunata.

Maapiirkonna ettevõtluse toetamiseks on Eestis 2006. aastast rakendatud põllumajandusfondi Leader-programmi, mille edasiarendamise üks võimalus on näiteks multifondide kasutuselevõtt. Praegu on Euroopa Liidus 20 riiki, kes multifonde juba rakendavad, kuid Eesti on jäänud kaheksa mahajääja hulka.

Me ei ole leidnud võimalust põllumajandusfondide kõrval ka teistest fondidest maapiirkonda toetusi suunata. Maaelu ei tähenda ainult põllumajandust, ka kõik teised sealsed sektorid vajavad toetust. Üldiselt on praegune tunnetus selline, et maapiirkonna inimesed on valmis võtma suuremat vastutust ja ise rohkem panustama sellesse, et nende kogukond seal elada saaks. Seetõttu ma arvan, et on väga õige aeg kohalike omavalitsuste rolli suurendamiseks, nendele iseotsustamise võimaluste andmiseks ning ka kohalike toetusmeetmete rakendamiseks, mida kohalikud inimesed ise saaksid ettevõtlike arendamiseks reguleerida. Aitäh teile!

12:38 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, on saabunud protseduuriliste otsuste langetamise aeg. On saabunud kaks ettepanekut tänase istungi tööaja pikendamise kohta. Need on erinevad. Ma panen need loogilises järjekorras hääletusele: kõigepealt selle, mis võtab kauem aega, ja siis selle, mis võtab vähem aega. Ma võin ka öelda, mis need on. Maaelukomisjon on teinud ettepaneku pikendada istungi aega kuni päevakorrapunkti ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon on teinud ettepaneku pikendada istungi tööaega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Panen selle kaugema kõigepealt hääletusele, sest kui esimene ettepanek läbi läheb, siis teist ei saagi hääletada. See ei ole nagu aus värk, on ju.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada Riigikogu istungit tänase päevakorra lõppemiseni, aga mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt on 30 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 1. Ettepanek on vastu võetud ja istungi aega on pikendatud kuni tänase päevakorra lõppemiseni ning sellega on ka maaelukomisjoni ettepanek rahuldatud. Helir-Valdor Seederil on protseduuriline küsimus. Palun!

12:42 Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud juhataja! Mul on tõepoolest protseduuriline küsimus. Kuidas te ette teadsite, et näiteks teine ettepanek ei oleks ka sama palju või rohkemgi hääli saanud? Võib-olla parlamendiliikmed oleksid olnud valmis ka seda toetama?

12:42 Esimees Eiki Nestor

Aga ma tegin nii kavalalt, et mõlemat toetati. Panid tähele? Jätkame läbirääkimisi. Külliki Kübarsepp Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun! Kolm minutit lisaaega.

12:42 Külliki Kübarsepp

Hea esimees! Head kolleegid! Ma arvan, et tänane teema "Elu võimalikkusest maal" on üks võtmeküsimus meie jätkusuutlikkuse kontekstis, ja ma väga tänan meie kahte väliskõnelejat. Sulev Lääne ettepanekud ja järeldused olid kindlasti need, mida me oleks võinud kuulda haldusreformi seaduse menetluse käigus. Seal oli detaile ja ettepanekuid, mida oleks võinud ka seaduses rakendada. Ja maamiis Niilole tahaks öelda seda, et Adamsi Jürkal on neljapäeval sünnipäev tulemas. Me mõtlesime, et me toome talle sealt Stockmannist neid Niilo tooteid – siis ta saab vaadata, kui jätkusuutlik see elu sääl maal on. Teiseks on mul väga hää meel, et just Tiit tõi selle Eesti kui maheriigi teema siia saali. Ta ise ei ole ju mahetootja ja saab realselt aru, mida see üleminek ühelt tootmisviisilt teisele tähendab. Ta on praktikast tulnud inimene. Meil fraktsioonis on ka selle teema arutelu olnud, aga see on jäänud ametnike tasemele ja ei ole niivõrd haarav ega tõsiselt võetav olnud. Selles mõttes oleks tore, kui Tiidu eestvõttel saaks neid maheriigi arutelusid siin majas jätkata.

Tuginen eilsele riigireformi probleemkomisjoni istungile, kus me rääkisime külade õigustest kohaliku algatuse kontekstis. Kõige markantsemad näited olid külade soovid haldusreformi käigus oma territooriumi määratleda. Ma tõesti jagan seda seisukohta, et haldusreformi tulemusena peab külade roll suurenema, nii identiteedi kontekstis kui ka inimestele lisavõimaluste ja kogukondlikkuse mõõtme andmise mõistes. Jah, probleem on selles, et Eesti on ebaühtlane, aga see ebaühtlus on ju suuresti selle saali töö tulemus. Aastast aastasse on ju räägitud, et kui me teeme eelnõusid ja võtame vastu otsuseid, siis meil peab olema analüüsides sees, kuidas see regionaalselt üht või teist piirkonda enam mõjutab. Ja hea oleks see, kui me lõpuks ka asju praktikas kasutusele võtaksime. Me ei saa täna rääkida, et hakkame Eestit tasakaalustama, sest erinevused on niivõrd suured. Me peame liikuma

tasakaalustatuma Eesti suunas – see on meil kindlasti vaja saavutada.

Üks meetod on tõesti veel autonoomia tagamine omavalitsustele. Me räägime, et meil on autonoomia, aga ma väidan, et see on näiline. Sellele viitavad ka OECD uuringud, mis ütlevad otse välja, et meil on omavalitsuste kohtlemine triviaalne. Nii on minu hinnangul, kui ma neid tekste loen. Ehk omavalitsusi ei kaasata riiklike poliitikate loomesse, mis oleks väga oluline, ja teiseks ei anta neile ka vahendeid paindlikuks poliitikaloomeks kohapeal. Ma arvan, et kui me ei suuda seda punkti kas või arutada – see võtab aega –, siis on meil elu võimalikkusest maal veel raskem rääkida. Need on ju need instrumendid, mille kaudu on kohalikel võimukandjatel ja ka kogukondadel võimalik kujundada keskkonda ja seda, miks me tahaksime maal olla. Ma soovitan teil lugeda ka juunikuist Arenguseire Keskuse analüüsi riigivalitsemise mudelite ja e-riigi strateegiate kohta. Seal on ka neid aspekte puudutatud selle punkti all, et me oleme väike riik ja meil on võimalik oma teenuseid ka kogukondade endi kanda anda. Me võiksime selle paindliku süsteemi luua. Meie praegune riigivalitsemine on väga jäigalt üles ehitatud – seda tõi välja ka Sulev Lääne – ja seda suletust ehk tsentraliseeritust loodi ja tugevdati haldusreformiga. Vabaerakond on tulnud välja selle ettepanekuga valitsusele, et me peaks ka Euroopa Liidu suunal tegema palju rohkem tööd selleks, et rohkem vahendeid jõuaks maapiirkonda. Komisjoni esimees püüdis siin väita, et meil jõuab järjest enam toetusi piirkondadesse. Aga EAS-i statistikast tuleb välja, et pigem jõuavad need ikkagi keskustesse või nende ümbrusse, nn maapiirkonda jõuavad mõned üksikud toetused – see proportsioon on liiga kreenis. Eilsel probleemkomisjoni arutelul tuli väga selgelt välja seegi, et meie poliitiline kultuur ei ole ka kohalikul tasandil avatud. Ma ütles, et palju matkitakse selle saali äärmuste ja vastandumiste teed, mis on kaasa toonud selle, et kogukonnad tunnevad end tõrjutuna. Eks nad lõpuks peavad olukorraga leppima, aga see ei ole neile motiveeriv. See ei ole keskkond, kus nad tahaks oma lapsi kasvatada ja anda neile või ka oma lastelastele signaali, et tulge ikka ühel hetkel tagasi. Hoiakud ja väärtused peaks muutuma. Kokkuhoidmine ja koostegemine – need väärtused vajavad kindlasti arendamist. Me nägime 2010. aasta paigus suurt seltsitegevuse aktiveerumist. Need aktivistid on tänaseks väsinud, sest nad näevad, et see on peaga vastu suletud süsteemi jooksmine. Asjal ei ole suurt mõtet, kui see lõpuks mõjutab su enda tervist ja mõnusat olemist oma kodukohas. Ehk mu üleskutse on see, et me saame tegelikult väga palju muuta iseenda käitumist ja hoiakuid.

Kokku võttes tahan ikkagi öelda, et palun ärme karista selle saali otsustega maal elavat inimest. Ma juba märkisin oma küsimuses ära teekasutusmaksu, aga mainin ka aktsiisipoliitikat, eriti kütuseaktsiisi poliitikat. Paraku ei jõua maapiirkond palgakasvu rallit vedada. Need on need märksõnad, millega me peaksime kindlasti rohkem arvestama otsustes, mis mõjutavad maapiirkonda ja regionaalset tasandit. Aitäh!

12:50 Esimees Eiki Nestor

Tanel Talve Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:50 Tanel Talve

Minu arvates on üsna huvitav, et lisaks tänase olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu algatajatele on saalist kahjuks juba lahkunud ka kõik n-ö välisettekandjad. Aga ma alustan siiski nii, nagu ma siia kirja panin. Lugupeetud istungi juhataja! Head külalised ja head kolleegid, kes te siin olete! Ma väga loodan, et ka meie tänased välisettekandjad on kusagil kellegi kabinetis ning vaatavad ja kuulavad meid tähelepanelikult.

Aga nüüd asja juurde. Sotsiaaldemokraatidele on teadupärast alati olnud oluline tagada meie riigis võrdsed võimalused kõigile, muu hulgas olenemata varalisest või sotsiaalsest seisundist või elukohast, mis on tähtis tänase arutelu kontekstis. Paraku oleme olukorras, kus maal elamine tähendab oluliselt halvemat ligipääsu võimalustele, mille riik peaks tagama kõikidele oma inimestele. Loomulikult on siin palju objektiivseid põhjuseid – hajaasustuse puhul ongi teenuseid kallim ja keerulisem pakkuda kui suurlinnades –, kuid riigi ülesanne ongi appi tulla seal, kus tavapärane turumajandus ei toimi.

Sotsiaaldemokraadid on veendunud, et peame veelgi rohkem panustama selleks, et inimesed ei peaks oma kodupaigast ära kolima sellepärast, et neil pole näiteks korralikku internetiühendust, normaalseid teid ega toimivat ühistransporti. Meie kõigi huvides on ju, et elu käiks ikka kõikjal Eestis.

On selge, et palju oleneb ka inimestest endist, meie mõtteviisist. Rohkem koostööd ja enda harimist ei tee mitte kunagi paha, aga ka sellele haridusele on inimestel maapiirkondades raskem ligi pääseda, sest interneti pole, buss ei käi isegi mitte piletiraha eest ja teed on lagunened. Ma ei taha öelda, et olukord

on täiesti katastroofiline. Me oleme väga palju pingutanud, et regionaalseid erinevusi vähendada ja tegelikult on ka meie kogukonnad ühiskonnas üha tugevamad. Selle eest peab loomulikult tänama meie tublisid ja missioonitundega nn külähulle, kellele pole kodu ainult oma toa neli seina, vaid kellele on oluline, et elu edeneks kogu piirkonnas.

Ma olen täiesti kindel, et me saame kõikide erakondade valimisprogrammidest lugeda juttu selle kohta, kui tähtis on elu maal. Aga arusaadavalt loevad maainimestele sõnadest rohkem ikka teod ja selle koha pealt peab ütleva, et Riigikogu XIII koosseis on olnud üsna tubli. Oleme üheskoos teinud tõsisid jõupingutusi töökindla ja taskukohase internetiühenduse viimiseks hajaasustuspiirkondadesse. Nüüd saame öelda, et järgmise viie aasta jooksul viiakse valguskaabel ainuüksi riigi toel üle 200 000 aadressini ja seda tegevust jätkavad ka eraettevõtted. Siinkohal tänan oma koalitsioonipartnereid eesotsas Andres Metsoja ja Erki Savisaarega suurepärase ja riigimeheliku koostöö eest! Sotsiaaldemokraatide juhtimisel viiakse muu hulgas läbi ka uuendusliku ja nutika ühistranspordi testi Saaremaal. Esimesed kogukonna autojuhid peaksid seal veel sel aastal tööd alustama. Kindlasti oleks vaja jätkata võrkudega liitumise programmi ning suurendada selle mahtu ja piirmäärasid. Toetame ka taastuenergia põhinevate kohalike elektrijaamade rajamist ning suurendame omavalitsuste huvi töökohtade loomise ja hoidmise vastu.

Head inimesed, ma tahan tähelepanu juhtida ühele täna siin kõlanud ettepanekule, et riik võiks oma sihikindla kuvandi loomisega aidata kaasa ettevõtete ekspordile. See on väga tähtis ja ma ei saa jätta tänases situatsioonis märkimata, et oluline on ka meie riigi üldine maine, mitte ainult see, kas me oleme üleni mahepõllumajandusega riik või mitte. On selge, et meie välisesindused võiksid olla veelgi suuremad abimehed Eesti ettevõtetele n-ö uste avamisel ja välismajandusega tegelemine üldiselt peab olema senisest veelgi jõulisem. Aga tahan rõhutada seda, et ka maal elamise maine vajaks minu arvates parandamist. Maal elamine ei tähenda juba ammu vaesust ega mahajäämust, kuid ometi üritatakse seda näidata isegi meie teleseriaalides. "Maaelu popiks!" pole vaid sõnakõlks. Vaadake meie külades ringi: just maal on tihti kasutusele võetud kõige moodsamad tehnoloogilised lahendused ...

Ma palun natuke lisaiega!

12:55 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

12:55 Tanel Talve

... ja seda joont peab jätkama nii kodudes kui ka ettevõtetes, aga ka riigi pakutavate teenuste puhul. Tänan taas tänaseid ettekandjaid, et te juhtisite meie tähelepanu omavalitsuste digitaalse võimekuse suurendamise vajalikkusele. Ainult nii saabki võistelda suurlinnade, n-ö massist tuleneva konkurentsieelisega. Maapiirkondadel on omad konkurentsieelised, meie asi on aidata inimestel neid võimalikult palju ära kasutada.

Mul on hea meel, et kõik meie tänased ettekandjad rõhutasid ka innovatsiooni tähtsust. Tundes meie maainimesi, olen ma väga lootusrikas – nad on väga tugevad, leidlikud ja targad inimesed. Olen nõus Tiit Niiloga, et me ei tohiks oma ambitsiooniks seada Euroopa keskmist taset, vaid peame oma sihiks võtma olla ikka maailma parim. Ka minu arvates on Eestit alati edasi viinud hullud ideed ja eesmärgid. Meie maaelul on väga palju konkurentsieeliseid. Nii et, head sõbrad, palun oleme nutikad ja kasutame need kenasti ära! Aitäh teie aja eest!

12:56 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

12:56 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja ja vähesed kuulajad! Tegemist on riiklikult olulise küsimuse arutamisega, aga saalis on veidi üle kümne saadiku. Küllap see näitab, kui riiklikult oluline see arutelu on. Sügav kummardus Tiit Niilole, keda siin kahjuks ei ole. Tiit on tõesti hulluna seal kauges maakolkas väga palju suutnud, aga ka tema aastakümneid kestnud pingutuste tulemuseks on ütlnud, et tulevik on pigem pessimistlik, ebavõrdne konkurents tapab, võrdseid tingimusi ei paista ja vaev ei paista lõppevat. Juhin tähelepanu, et Tiit Niilo erakonnakaaslane on aastaid olnud maaelu- või põllumajandusminister, kuid tulemus on jätkuvalt nutune. Ja Tiit Niilo on piisavalt suur tootja: ta annab tööd 30 inimesele, ta aastakäive on 1,5 miljonit, aga kasum on null.

Aga ma räägin ka väiksematest. Ma räägin ühest Tartumaa külast, kus samal ajal Tiiduga alustas seitse väikest tootmistalu. Viis tükki neist on ukсед kinni pannud, kaks vaaguvad hinge. Kasvatatakse maasikaid, kurke ja muud kraami. Ühel juulikuu õhtul ma panin Facebooki ühest talust tehtud pildi, kus oli kaks tonni kurke, mis läksid konservitehasesse. Ma panin paar sõna ka juurde, et pererahvas saab kuu aja pärast selle eest 400 eurot, millest ei jätku tööliste palgaks. Kogu aasta tulu on neil 6000 eurot, millest tuleb FIE-na 4 x 470 eurot sotsiaalmaksuna ära maksta. Nii et selline on reaalsus. Kummalisel kombel läks see inimestele korda. Seda pilti, kus oli kaks tonni kurki, mille eest saab kuu aja pärast võib-olla 400 eurot, jagati 1400 korda – järelikult midagi see puudutas. Ja tegemist on, nagu ka Tiit Niilo siin rääkis, kõlvatu konkurentsiga, mis on seni tapnud ja tapab edasi. See on tapnud väikseid kolmehektarilisi talusid ja nüüd käib kümnehektariliste ja veidi suuremate talude tapmine. Ühelt poolt on kokkuostuhinnad ülimadalad, aga kogused kaubanduskeskustele on nende jaoks suured. Tulemus on see, et sa rassid terve perega varahommikust hilisõhtuni, puhkepäevi ka pole, aga ikkagi ots otsaga kokku ei tule.

Riik ei ole siin kuidagi appi tulnud. Võtame maasikad. Poola maasikas on hästi tuntud tegija, mida sageli müüakse Eesti maasika nime all. Praegune maaeluminister Tarmo Tamm on ka meile korduvalt kinnitanud, et midagi teha ei saa, samas ütlevad põllumehed, et vaadake Soome ja mujale. Kui on hooaeg, siis on võimalik piirata, et need ei saaks turule. Aga reaalsus on see, et kogu asi jätkub. Kõik see tegelikult nõrgestab meie maaelu ja väikseid tootjaid. Kuni kümnehektarilisi talusid omavaid põllumajandusettevõtjaid on meil üle poole, 54%, aga põllumajandusmaast on nende käes vaid 3%. Jutt käib praegu sellest. Tiit Niilo on suurem tootja, aga ka tema järeldus on see, et hing on paelaga kaelas ja tulevik on must. Kui vaadata järgmist eelarvet, mida me arutama hakkame, siis siin lubatakse, et maaelule tuleb palju raha juurde. Otsetoetused on 140 miljoni ringis ...

13:01 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, ma arvan, et sul läheb lisaaega tarvis.

13:01 Peeter Ernits

Jah, aitäh! Palun!

13:01 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

13:01 Peeter Ernits

... mahetootmise toetus on 1,5 miljonit jne. Aga vaatame, kuhu raha kulub. Kuhu siis raha kulub? Kas mäletate, kuidas aktsiise tõsteti üle-eelmise aasta novembris? 14. detsembril 2016 küsis kolleeg Urve Tiidus, mida mõjuanalüüs aktsiisitõusu kohta räägib. Rahanduskomisjoni esimees Stalnuhhin vastas: "Ma pole seda näinud. Ma kindlasti vaatan seda, meil on ees pikk ja huvitav öö." Krista Aru küsis, kuidas mõjub plaanitav aktsiisitõus piiriäärsetele maapoodidele. Rahanduskomisjoni esimehe vastus: "Mul on tõesti sellest murest raske aru saada, sest mina ise õlut ei joo." Tulemus: aasta jooksul suleti 40 väikest piiriäärset maapoodi ja piirikaubanduse tõttu kaotasime 50–60 miljonit, aga muude asjadega veel mitu korda rohkem.

Ma küsin nüüd, et kuidas see otsus vastu võeti. Võeti ülepeakaela, ilma mõtlemata, ilma aruteluta ja selle lausega, et komisjoni esimees õlut ei joo, pole tema mure. Tegelikult võiks selle kohta öelda, et see on süüdimatu lähenemine. Ma arvan, et niimoodi edasi minna ei saa – öelda, et me ei ole midagi teinud ja ei saagi teha –, kui maaelu on meile olulise tähtsusega riiklik küsimus. Aga ma kordan: praegune saali pilt näitab, et tegelikult see ei ole oluline. See on ainult etendus vähestele, kümmekonnale kolleegile. Minu lugupidamine vähemalt teile, et te siin olete. Aitäh!

13:03 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole, lõpetan selle päevakorrapunkti arutelu.

4. 13:03 Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (720 SE) teine lugemine

13:04 Esimees Eiki Nestor

Meie järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 720 teine lugemine. Maaelukomisjoni ettekandja on Artur Talvik. Palun!

13:04 Artur Talvik

Hea esimees! Head kolleegid! Juttu tuleb eelnõust 720. Kõigepealt menetlusest juhtivkomisjonis esimese ja teise lugemise vahel. Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu algatas Vabariigi Valitsus 2018. aasta 15. oktoobril. Eelnõu sätestab volitusnormi, mis annab valdkonna eest vastutavale ministrile võimaluse kehtestada edaspidi taotluse, maksetaotluse ja muu dokumendi esitamise üksnes elektroonilise e-teenuse keskkonna kaudu. Elektroonilise taotluse esitamine on võimalik ka praegu, kuid puudub võimalus vajaduse korral üle minna üksnes elektroonilisele taotlemisele. Lisaks korrastatakse ning täpsustatakse maaelu ja põllumajandusturu seaduse sätteid, mis puudutavad eelarveaastal antavate toetuste ning toetuste andmiseks ettenähtud vahendite kindlaksmääramist.

Eelnõu esimene lugemine lõpetati 2018. aasta 24. oktoobril. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, 7. novembriks kella 17.15-ks Riigikogu fraktsioonid, liikmed ega teised komisjonid eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitanud. Komisjon küsis eelnõu kohta arvamust ka Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojalt ja Eestimaa Talupidajate Keskliidult, kes aga omapoolseid arvamusi ega ettepanekuid ei esitanud. Samuti ei avaldanud nimetatud organisatsioonid soovi osaleda eelnõu menetluses. Komisjon arutas eelnõu teise lugemise ettevalmistamiseks oma k.a 13. novembri istungil. Istungil osalesid Maaeluministeeriumi esindajad. Ühtegi muudatusettepanekut ei ole eelnõu kohta vormistatud. Eelnõu teksti on üle vaadanud keeleteimetaja. Keelelised täpsustused on eelnõu teksti sisse viidud ja alla joonitud.

Juhtivkomisjoni menetluslikud otsused ja ettepanekud. Maaelukomisjon otsustas esitada eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu täiskogu päevakorda 20. novembriks, s.o tänaseks, ja teha ettepaneku teine lugemine lõpetada. Samuti otsustati, et juhul kui eelnõu teine lugemine lõpetatakse, esitatakse eelnõu kolmandaks lugemiseks Riigikogu täiskogu päevakorda 5. detsembriks, ja tehti ettepanek viia siis läbi eelnõu lõpphääletus. Kõik otsused olid konsensuslikud. Vot selline lugu.

13:06 Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Vot selline lugu, et ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 720 teine lugemine on lõpetatud.

5. 13:07 Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (712 SE) teine lugemine

13:07 Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 712 teine lugemine. Ettekandja õiguskomisjoni liige Urve Tiidus, palun!

13:07 Urve Tiidus

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Äriseadustiku, mittetulundusühingute seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 712 ettevalmistamine teiseks lugemiseks toimus õiguskomisjonis 15. novembril. Meenutan, et see eelnõu käsitleb osaühingu asutamisel pangakonto avamist, mis on osaühingu tavamenetluses asutamise eelduseks. Ja see puudutab mitteresidente. Kui parlament eelnõu heaks kiidab, on Eesti mitteresidentidel võimalik osaühingu asutamisel kasutada ükskõik millises Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis asutatud pangas või makseasutuses asuvat kontot osakapitali rahalise sissemakse tegemiseks.

Komisjoni 15. novembri arutelule oli kutsutud Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Kärt Karus. Eelnõu kohta ühtegi muudatusettepanekut ei laekunud, küll aga esitas Eesti

Advokatuur õiguskomisjonile palve liita üks advokatuuriseaduse muudatusettepanek mõne juba menetluses oleva eelnõuga. Selleks sobis seesama eelnõu 712. Õiguskomisjoni nõunik Linnar Liivamägi

selgitas komisjoni liikmetele muudatusettepaneku eesmärki, et advokatuuri liikmetena ei tegutseks advokatuuriseaduse nõuetele mittevastavad isikud. Seda ettepanekut toetab ka Justiitsministeerium. Nimelt on advokatuuri astumisel tõhus teadmiste kontroll: advokaadil peab kogu positiivne õigus selge olema. Peale seda eksamit teadmisi enam kunagi ei kontrollita. Kõnealuse muudatuse vastuvõtmisel oleks advokaati võimalik advokatuurist välja arvata, kui ta ei vasta enam advokatuuriseaduses sätestatud nõuetele.

Komisjoni liikmetel oli ka küsimusi. Vastustest selgus, et kui advokaat ei vasta enam advokatuuriseaduse nõuetele, näiteks tema teovõime on piiratud, siis praegu ei ole võimalik isikut advokatuurist välja arvata. Muudatus on vajalik, et advokatuuri liikmete üle tulemuslikku järelevalvet teha. Oli ka küsimus, kuidas see väljaarvamine toimub. Selle otsuse teeb advokatuuri juhatus niisamuti nagu liikmeks vastuvõtmise otsuse. Ka praegu on juba olemas kaheksa alust, mis võimaldavad isikut advokatuurist välja arvata. Need hõlmavad erinevaid käitumuslikke ja teisi aspekte, aga komisjon otsustas seda ettepanekut toetada.

Tehti ka menetluslikud otsused: ettepanek võtta eelnõu 712 teiseks lugemiseks täiskogu päevakorda tänaseks, 20. novembriks, ettepanek teine lugemine lõpetada ja saata eelnõu ühtlasi kolmandale lugemisele, kui teine täna siin saalis lõpetatakse, ning viia siis läbi ka eelnõu lõpphääletus. Kõik need otsused olid konsensuslikud. Suur tänu teile!

13:10 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Külliki Kübarsepp, palun!

13:10 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea ettekandja! Kui me seda eelnõu esimesel lugemisel menetlesime, siis oli Finantsinspeksioon kooskõlastustabeli järgi maksekontode osas ettevaatlikul positsioonil. Kas komisjon küsis täiendavalt arvamust ka Finantsinspeksioonilt, et mitte korrata rahapesuga seotud võimalikke vigu?

13:11 Urve Tiidus

Aitäh, Külliki Kübarsepp! Eraldi arvamust ei ole küsitud. Vähemasti enne teist lugemist komisjon seda ei arutanud.

13:11 Esimees Eiki Nestor

Rohkem Riigikogu liikmetel küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Suur tänu, Urve Tiidus! Läbirääkimistel osalejaid ei ole. Eelnõu 712 teine lugemine ... Vabandust, see ei ole veel lõppenud, sest meil on läbi vaatamata muudatusettepanekud. Neid on kaks ja mõlemad on juhtivkomisjonilt: esimene ja teine. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Eelnõu 712 teine lugemine on lõpetatud.

Istungi lõpp kell 13.12.